

др Ивица Радовановић – Ивана Мрвош – Анђела Ђуковић

ПРАКТИКУМ ИЗ ПЕДАГОГИЈЕ

Београд, 2017.

др Ивица Радовановић, Ивана Мрвош, Анђела Ђуковић
ПРАКТИКУМ ИЗ ПЕДАГОГИЈЕ

Издавач

Висока школа електротехнике и рачунарства струковних студија, Београд

Рецензенти

др Драгана Богавац
др Александар Тадић

Дизајн корица

Ивана Мрвош

Штампа

Развојно-истраживачки центар графичког инжењерства ТМФ, Београд

Тираж

120

CIP - Каталогизација у публикацији -
Народна библиотека Србије, Београд

37.01(075.8)(076)

РАДОВАНОВИЋ, Ивица, 1957-
Практикум из педагогије / Ивица
Радовановић, Ивана Мрвош, Анђела
Ђуковић. - Београд : Висока школа
електротехнике и рачунарства
струковних
студија, 2017 (Београд :
Развојно-истраживачки центар
графичког
инжењерства ТМФ). - 128 стр. : илустр. ; 29 cm

Тираж 120. - Библиографија: стр. 125-128

ISBN 978-86-7982-269-7

1. Мрвош, Ивана, 1983- [аутор] 2. Ђуковић,
Анђела, 1987- [аутор]

а) Београд, Висока школа електротехнике и
рачунарства струковних студија
(2017) б) Педагогија - Вежбе
COBISS.SR-ID 250495244

САДРЖАЈ

<i>ПРЕДГОВОР</i>	4
I ЧОВЕК И ВАСПИТАЊЕ	7
II МОГУЋНОСТИ И ГРАНИЦЕ ВАСПИТАЊА	16
III ПЕДАГОГИЈА – НАУКА О ВАСПИТАЊУ	20
IV КОНЦЕПЦИЈЕ ВАСПИТАЊА	30
V ПРЕДМЕТ ПЕДАГОГИЈЕ И ЊЕНО РАЗГРАНИЧЕЊЕ ОД ДРУГИХ НАУКА	41
VI ЕПИСТЕМОЛОШКО-МЕТОДОЛОШКИ ПРОБЛЕМИ ПЕДАГОГИЈЕ	56
VII ЧИНИОЦИ СИСТЕМА ВАСПИТАЊА И ОБРАЗОВАЊА	61
VIII ШКОЛА КАО ВАСПИТНО - ОБРАЗОВНА ИНСТИТУЦИЈА	62
IX ВАСПИТАЊЕ У ПОРОДИЦИ	68
X ВАСПИТНИ ЗНАЧАЈ СРЕДСТАВА МАСОВНЕ КОМУНИКАЦИЈЕ	70
XI ПЕДАГОШКИ ПОЗИВ.....	72
XII ЦИЉ И ЗАДАЦИ ВАСПИТАЊА.....	89
XIII ИНТЕЛЕКТУАЛНО ВАСПИТАЊЕ	102
XIV МОРАЛНО ВАСПИТАЊЕ.....	105
XV ЕСТЕТСКО ВАСПИТАЊЕ.....	108
XVI ФИЗИЧКО ВАСПИТАЊЕ	111
XVII РАДНО ВАСПИТАЊЕ.....	113
XVIII ОСНОВИ МЕТОДИКЕ ВАСПИТАЊА И РАЗВОЈА ЛИЧНОСТИ	115
XIX ПЕДАГОШКА ЛИТЕРАТУРА КОЈУ СТЕ КОРИСТИЛИ У ОКВИРУ НАСТАВНОГ ПРЕДМЕТА ПЕДАГОГИЈА	122
<i>ЛИТЕРАТУРА</i>	125

ПРЕДГОВОР

Практикум из педагогије намењен је студентима свих факултета и високошколских установа на којима се изучава студијска дисциплина *Педагогија*.

Практикум из педагогије, у много чему, има карактер радних материјала – радне свеске. Сваки студент ће у овом практикуму решавати постављене задатке, одговарати на питања, анализирати дате и наводити друге примере, анализирати литературу, вршити мања истраживања и друго. Аутори су настојали да предвиде довољно простора уз сваки задатак за рад студената.

На крају практикума се наводи општа литература која треба да послужи студентима како при избору литературе за читање и студирање садржаја које обухвата педагогија, тако и при решавању постављених задатака у вежбањима, али и као литература на основу које ће писати семинарске и завршне радове.

Практикум садржи нешто више задатака него што је расположиви број часова за семинарски рад из наставе педагогије. То је учињено са намером да се највећи број задатака, из сваког дела практикума, може обрадити на семинарским часовима, а један број студенти ће радити индивидуално и групно, зависно од договора са наставником.

Верујемо да ће Практикум из педагогије допринети у знатној мери како продубљенијем студирању проблематике педагогије, тако и развијању критичког педагошког мишљења студената.

Овај Практикум представља прилагођени избор вежбања *Педагошког практикума* из 2017. године аутора Ивице Радовановића, Иване Мрвош и Анђеле Ђуковић. Свако ново издање практикума биће допуњено и актуализовано. Због тога се за сваки користан предлог и сугестију у циљу унапређивања овог практикума аутори унапред захваљују.

Редактори

ПРОГРАМСКЕ ОСНОВЕ ПЕДАГОГИЈЕ

ЦИЉЕВИ ПРОГРАМА

Циљ програма јесте овладавање основним знањима из области педагогије, развијање педагошког мишљења, ставова и вредности, богаћење и развијање педагошког речника и подстицање истраживачког односа према педагошкој теорији и пракси.

САДРЖАЈ ПРЕДМЕТА

1. Педагогија - наука и студијска дисциплина - Појам, предмет и задаци педагогије. Конституисање и развој педагогије. Систем педагошких дисциплина. Однос педагогије и других научних дисциплина. Савремени педагошки правци и системи. Однос педагошке теорије и васпитне праксе. Савремени циљеви образовања наставника. Улога и значај педагошког образовања наставника.

2. Епистемолошко-методолошке основе педагогије - Различити методолошки приступи у педагогији. Истраживање у функцији професионалног развоја. Наставник као истраживач.

3. Основи теорије васпитања - Појам, значај и појавни облици васпитања. Настанак, развој и основне карактеристике васпитања. Могућности и границе васпитања. Васпитање као интерперсонални однос. Стили васпитања. Васпитање, образовање и настава. Педагогија и аксиологија. Професионализација и институционализација васпитања. Концепције васпитања.

4. Педагошка телеологија - Појам циља васпитања. Педагошке функције циља васпитања. Детерминанте циљева васпитања. Педагошки циљеви и образовни стандарди. Разрада и конкретизација циља и задатака васпитања. Таксономије васпитних циљева. Суштина и значај интелектуалног васпитања. Формално и материјално образовање. Васпитање мишљења. Савремене концепције интелектуалног васпитања. Морално васпитање и савремена школа. Друштвено-историјска условљеност морала и моралног васпитања. Основни појмови и категорије у области моралног васпитања. Савремене концепције моралног васпитања. Естетско васпитање. Савремене теорије и погледи о естетском васпитању. Развој естетског и уметничког стваралаштва код деце. Васпитање креативности. Физичко васпитање и хармонијски развој личности. Основни појмови и категорије физичког васпитања: спорт и физичко васпитање, физички развој, физичка култура. Систем физичког и здравственог васпитања. Физичко васпитање и школска хигијена.

5. Опште методе и принципи васпитања - Опште методе и средства васпитања. Субјекатски положај ученика у васпитно-образовном процесу. Свесна активност. Социјализација и индивидуализација. Принцип хуманизма и демократичности. Принцип јединственог деловања свих чинилаца васпитања.

6. Учесници васпитног процеса - Наставник и ученик у традиционалној и савременој школи. Аутономија ученика у васпитно-образовном процесу. Значај и особености наставничког позива. Наставник као фактор васпитног рада. Васпитна оријентација наставника. Одлике наставничког позива. Професионалне функције наставника. Наставник у функцији разредног старешине.

7. Васпитање и култура - Култура образовања. Народна педагогија. Васпитни концепт будућих наставника. Васпитање у породици, школи, друштвеној средини. Значај породице као чиниоца система васпитања. Родитељ као васпитач. Васпитни значај средстава масовне комуникације.

8. Савремени проблеми образовања - Васпитање за демократију. Педагогија слободног времена. Васпитање и образовање у слободном времену и за слободно време. Методе и поступци организовања слободног времена. Екологија и формирање еколошке културе. Еколошко образовање и васпитање. образовање информационе ере.

9. Педагог у школи. Сарадња васпитача и наставника са школским педагогом. Педагошко-инструктивни рад педагога.

10. Систем васпитања и образовања - Појам и функција система васпитања и образовања. Основни чиниоци система васпитања. Координација фактора васпитног деловања. Појам и функција школског система. Школа као васпитно-образовна институција. Структура васпитно-образовне делатности школе.

11. Педагошко образовање наставника. Савремени циљеви образовања наставника. Улога и значај педагошког образовања наставника.

12. Педагошке компетенције наставника. Стандарди педагошких знања, вештина и способности. Етички кодекс позива. Педагошки ставови и вредносне оријентација наставника. Педагошки аспекти професионалног идентитета наставника.

ЛИТЕРАТУРА :

1. Влаховић, Б. и др. (1996). *Опита педагогија*. Београд: Учитељски факултет, стр. 23-200;
2. Мандић, П., Радовановић, И. и Мандић, Д. (2000). *Увод у општу и информатичку педагогију*. Београд: Учитељски факултет, 11-45, 87-118, 155-184, 201-303;
3. Поткоњак, Н. (2003). *XX век - ни „век детета“ ни век педагогије: има наде – XXI век*, друго допуњено издање. Нови Сад: Савез педагошких друштава Војводине; Бања Лука: Педагошко друштво Републике Српске, 9-33, 57-67, 68-76, 82-87;
4. Блум, Б. (1970). *Таксономија или класификација образовних и одгојних циљева*. Београд: Југословенски завод за проучавање школских и просветних питања;
5. *Педагошка енциклопедија* (1989). Београд: Просвета;
6. Поткоњак, Н. (1977). *Теоријско-методолошки проблеми педагогије*. Београд: Просвета, 51-95;
7. Трнавац, Н. и др. (2000). *Педагогија*. Београд: Научна књига.

I	ЧОВЕК И ВАСПИТАЊЕ
----------	--------------------------

1.	Пажљиво прочитај мисли о човеку и људској природи:
-----------	---

- Човек је по природи друштвено биће.

Аристотел

- Ипак, морамо признати како ми се чини да човек, упркос свим својим племенитим вредностима, још на себи носи неизбрисив печат свога ниског претка.

Дарвин

- Важна је одлука о томе да ли човек потиче од мајмуна, што је необориво иреално, та мајмун не прогони породицу, не фалсификује родољубиво франке, не чини абортусе и не приређује свесна масовна убиства, да о другом и не говоримо.

Золтан Цука

- Ја не знам ништа боље, сложеније, занимљивије од човека... Човек то звучи гордо.

Горки

- Нема животиње на свету које би се човек морао више бојати од човека.

Монтењ

- Мален човек је и на брду мален; горостас је велик и у јами.

Ломоносов

- Мржња и слабост, насиље и смрт, незадовољство – све потиче једино од човека.

Сартр

- Из речи неког човека може се, истина, сазнати каквим он то жели да га сматрају, али то што он заиста јесте, морамо настојати погодити из мимике што прати његове речи и црта лица, дакле покрета које он не жели.

Шилер

- Јесте ли приметили да човек који је необично растресен у кругу својих подређених никад није растресен пред предпостављенима.

Тургењев

- Хуманост се састоји у томе да човек никада не буде жртвован некој сврси.

Алберт Швајцер

а) Шта Ви мислите о човеку и његовој природи:

б) Обједињено мишљење ваше студијске групе о човеку и људској природи:

2.	Васпитање:
-----------	-------------------

а) Опишите човека за кога се сматра да је добро (пожељно, правилно, лепо) васпитан:

б) Пажљиво прочитајте свој текст и издвојте особине добро васпитаног човека:

в) Листа особина добро васпитаног човека коју је сачинила Ваша студијска група:

3.	Пред Вама је шест различитих одређења појма <i>васпитање</i>. Ваш задатак је да их пажљиво прочитате и да изаберете два, по Вашем мишљењу, најадекватнија:
-----------	---

Васпитање је:

- а) процес усмерен на морални развој личности
  - б) процес усмерен на формирање позитивних особина личности и нормалног развоја
  - в) процес усмерен на формирање личности у периоду детињства
  - г) процес усмерен на формирање личности детета у породици
  - д) процес свесног, намерног, планског и организованог утицања на формирање личности детета
  - ђ) васпитање се односи на све утицаје друштвене средине на формирање личности детета
- Образложите избор:

4.	Пред Вама је девет различитих одређења појма <i>васпитање</i> . Извршите њихову критичку анализу и на основу тога напишите Ваше одређење:
----	---

- а) Васпитање је стимулисање развоја унутрашњих потенцијала.
- б) Васпитање је систематско, планско, организовано утицање на развој личности.
- в) Васпитање је обликовање средине у којој се личност самоваспитава.
- г) Васпитање обухвата све социјалне радње које се предузимају уз помоћ психичких и социјалних средстава како би се трајно побољшао склоп диспозиција, очувале постојеће вредности или спречио настанак лоших особина.
- д) Васпитање је репресија те је као такво подложно сталној критици, нарочито онда када представља непотребну репресију.
- ђ) Васпитање је структурална делатност којом се трансформишу структуре свести да би се обезбедио развој когнитивних структура.
- е) Васпитање се односи на све оне мере које се предузимају у циљу помагања младима да постану људи.
- ж) Васпитање је планска делатност којом одрасли обликују духовни живот младих.
- з) Васпитање је интенционална комуникација и интеракција.
- и) Васпитање је интерперсонални процес и његова суштина огледа се у природи и карактеру односа између васпитача и васпитаника. Као социјални однос, комуникација, васпитање има опште карактеристике интерперсоналног односа, али и неке посебне карактеристике. Емоционални апект интеракције учесника у васпитању увек је присутан. Васпитање није само размена информација (когнитивни аспект интеракције), већ сложен међуљудски однос у коме учествује личност у целини.
- ј) **Васпитање је:**

5.	У прошлости, васпитање је често инструментализовано, претварано у дрил, односно било је средство манипулације. У наставку ћемо навести листу „Како разликовати ВАСПИТАЊЕ од МАНИПУЛАЦИЈЕ“. Листа је урађена на основу књиге Ђура Шушњића „Рибари људских душа“, а интерпретирана је у књизи Недељка Трнавца „Фрагменти о дисциплини ученика“.
----	---

Како разликовати ВАСПИТАЊЕ од МАНИПУЛАЦИЈЕ

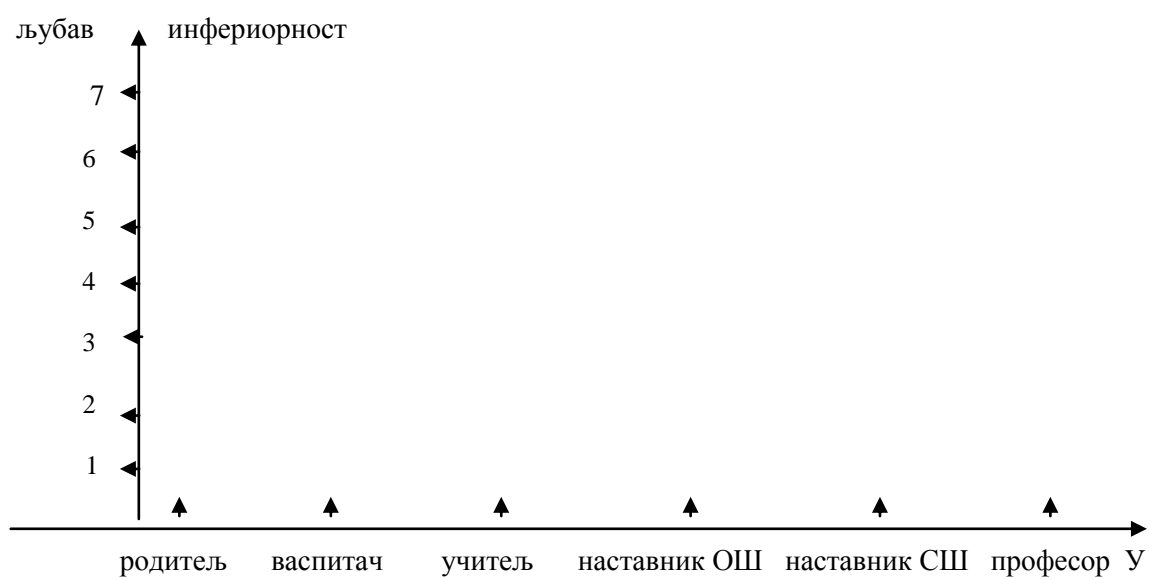
1. **васпитањем** желимо да друге научимо како све могу да мисле (верују, вреднују, чине), а **манипулацијом** настојимо да их наведемо да мисле, управо, као ми
2. **васпитањем** указујемо на алтернативе, а **манипулацијом** настојимо да их елиминишемо, прикријемо или учинимо небитним
3. **васпитањем** подстичемо друге да сарађују и критички процењују, а **манипулацијом** их наводимо да не сумњају чак ни у оно што је очигледно сумњиво и нејасно
4. у **васпитању** користимо проверене податке, у **манипулацији** их прикривамо, деформишемо или злоупотребљавамо
5. **васпитањем** настојимо да презентирамо оно о чему постоји општа сагласност (ставове, чињенице) док **манипулацијом** настојимо да се општа сагласност издејствује за оно за шта не постоји
6. **васпитањем** тежимо да разумно, разложно и доказано судимо, а **манипулација** нам је поступак да неразумно и без доказа осуђујемо
7. **васпитањем** преносимо на друге сазнања, **манипулација** нам је погодна да у друге урезујемо веровања
8. **васпитањем** улазимо у комуникацијски однос заједничког учења и помоћи, а **манипулацијом** изграђујемо однос моћи и надређености
9. у **васпитању** су могуће несвесне заблуде, док се **манипулација** заснива на свесном ширењу заблуда
10. **васпитање** носи у себи истину као поруку, а онај који **манипулише** намеће своју поруку као истину
11. **васпитање** је по својој мисији у целини добронамерно, а **манипулант** васпитањем жели да васпитаници чине оно што он мисли да је за њих добро
12. онај који **васпитава** стално жели да прошири видике, сазнања и развије способности својих васпитаника, а оне ко **манипулише** својим васпитаницима битно је да усвоје само оно за шта је он заинтересован
13. **васпитање** тежи личној еманципацији, слободи и достојанству сваког појединца, док су у **манипулацији**, управо, они сметња
14. **васпитање** тежи хармонично развијеној, целовитој и свестраној личности, док **манипулацијом** у процесу васпитања тежимо само делимичној личности
15. **васпитањем** стално разјашњавамо ставове и отварамо нова питања, док **манипулацијом** тежимо да учврстимо само оне за које смо лично заинтересовани или су одабрани од стране неке социјалне групе (нпр. власти)
16. **васпитањем** развијамо могућности других, **манипулацијом** тежимо да јачамо само своју моћ
17. **васпитањем** васпитанике припремамо за стварање, а **манипулацијом** за прилагођавање

6.	Издвојте и анализирајте најмање три од наведених исказа из листе:
----	---

7.	Рангирајте Ваше емоционалне ставове према родитељима, васпитачима, учитељу, наставницима основне школе, наставницима средње школе и универзитетским професорима. Оном емоционалном ставу који је најизраженији придружујете ранг 1, најмање израженом ранг 7, а остале распоредите између рангова 1 и 7.
----	--

Став	Р А Н Г					
	Родитељ	Васпитач	Учитељ	Наставник у ОШ	Наставник у СШ	Професор Универзитета
Љубав						
Страхопоштовање						
Антипатија						
Симпатија						
Поштовање						
Инфериорност						
Равнодушност						

8.	Графички представите добијене податке.
----	--

9.	Анализирајте Ваш графикон.
----	----------------------------

10.	Образовање:
-----	-------------

а) "**Образовање** је сложен процес усвајања знања (о природи, људском друштву, човеку) развијања способности (интелектуалних, радних и других), стицања вештина (читања, рачунања, писања, различитих облика истраживања, посматрања, руковања разним оруђима и слично), навика (радних, моралних и друштвених које се развијају у стабилне црте личности), способности, интереса, ставова и развијања научног погледа на свет (истини о свету)."¹

"**Образовање** је срж, једно и језгро целокупног процеса васпитања. То је ужи појам и процес, који је темељ и основа васпитања свестране личности и односи се, пре свега на усвајање знања, чињеница, података, на изграђивање навика и умења, усвајање система вредности и правила међуљудског општења.

Без добре образовне основе нема целовитог, хармонијског и свестраног васпитања личности, нити се развој и васпитање човека може завршити само на његовој образовној основи и у уским оквирима образовања.

Образовање представља формативну основу, арматуру и конструкциону основу васпитања. Илустроваћемо на примеру моралног васпитања. *Знање* (познавање) моралних норми и изграђивање моралне свести, само су формативна основа за даљи рад на неговању моралних осећања (емоција), изграђивању моралне *савести* и оспособљавању у моралном *поступању*. Део без целине не опстаје, а целина без основе је објективно неегзистенцијална појава. Морал је друштвена појава и егзистира, пре свега, у облику норми које су људи формирали у пракси свог друштвеног (међуљудског) односа".²

б) **Образовање** је процес стицања знања, вештина и навика, формирања погледа на свет и психофизичког развоја.

► **Знање** је систем научно проверених, логички повезаних чињеница и генерализација о природи, друштву и човеку које је појединац схватио и усвојио.

- **Чињенице** су детаљи из спољног света које је појединац сазнао перцептивним путем.
- **Генерализације** су резултат класификовања и уопштавања чињеница о окружењу; менталне радње вишег нивоа.

► **Способност** је својство појединца које му омогућује да успешно обавља неку активност.

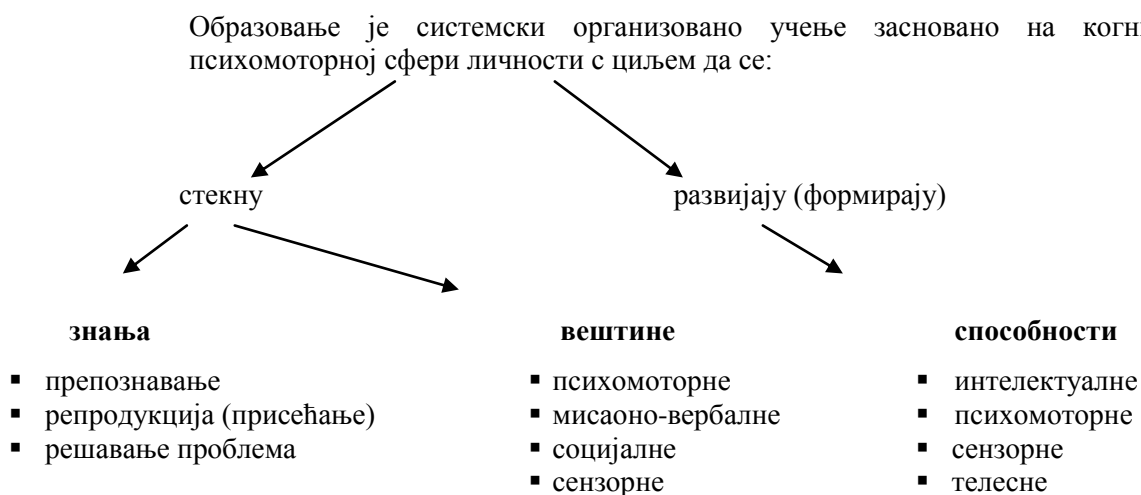
► **Вештина** је научена способност да се лако и тачно изводе моторне операције мање или веће сложености.

► **Навике** су устаљени начини покрета и понашања; аутоматизоване вољне радње које се обављају са минималним учешћем свести и енергије.

¹ Мандић, П, Радовановић, И. и Мандић, Д. (2000). *Увод у општу и информатичку педагогију*. Београд: Учитељски факултет, Београд, 40.

² Влаховић и др. (1996). *Општа педагогија*. Београд: Учитељски факултет, 43-44.

в) Структура образовања могла би се приказати и на следећи начин:

г) Која је основна разлика између следећих парова педагошких категорија и основних појмова?

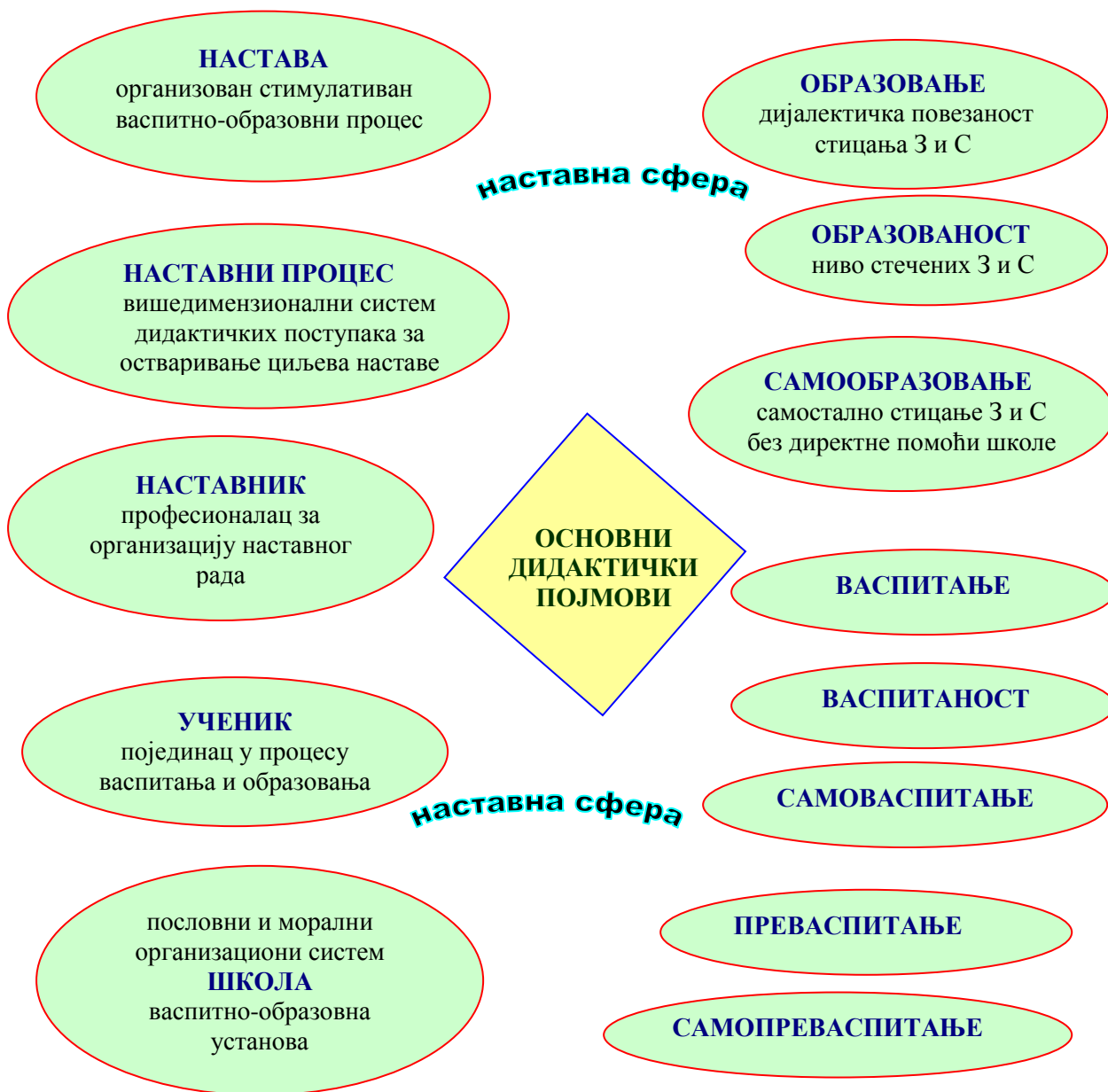
Парови појмова	Основне разлике
Васпитање – образовање	
Васпитање – самоваспитање	
Васпитање – преваспитавање	
Образовање – самообразовање	

11.	Настава:
-----	-----------------

Настава је „уvek била, мање или више, свесно, плански организован, јасно усмерен и систематски вођен процес. За њу је, дакле, карактеристичан организован процес, јасно усмерен, одвија се у школи по утврђеном плану и програму, под руководством наставника и уз активно учешће ученика.“³

³ Мандић, П, Радовановић, И. и Мандић, Д. (2000). *Увод у општу и информатичку педагогију*. Београд: Учитељски факултет, 41.

ОСНОВНИ ДИДАКТИЧКИ ПОЈМОВИ

Коментар:

II	МОГУЋНОСТИ И ГРАНИЦЕ ВАСПИТАЊА
-----------	---------------------------------------

12.	Формирајте парове. Опишите себе Вашем пару наводећи пет особина које код себе нарочито цените. На основу добијених одговора наведите по чему сте Ви и Ваш пар слични, а по чему се разликујете.
------------	--

13.	У табели су понуђена четири фактора који утичу на развој личности. Рангирајте их од 1 до 4 по важности коју су имали за развој Ваше личности.
------------	--

Фактори	Ранг
Наслеђе	
Средина	
Активност	
Васпитање	

14.	Одредите који фактори развоја су доминантно утицали на формирање особина које сте навели у првом делу.
------------	---

15.	У текстовима који следе дати су описи три експеримента.
-----	---

а) Камала и Амала

Камала и Амала биле су девојчице које су расле са вуковама. Пронашао их је индијски мисионар Синг, када су имале (по његовој процени) осам и годину и по дана. Поуздану процену о времену када су ове две девојчице почеле да живе са вуковима није могуће донети, а и њихови узрасти су ствар процене. Други научници се слажу да деца нису могла да буду млађа од две године када их је прихватила породица вукова, јер је тешко замислити да човекову бебу успешно одгајају вукови у првој години живота.

По њиховом изгледу и понашању, Синг их је описао као мале вучице. Оне су ходале четвороношке, ноћу су завијале и вребале плен, волеле су сирово месо, избегавале су друге људе и нису говориле. Имале су одличан слух, мирис меса су могле да осете са велике удаљености, добро су се оријентисале у мраку. Млађа девојчица је умрла исте године када је пронађена.

Госпођа Синг је успела да блиским и нежним односом са Камалом задобије њено поверење и да створи услове у којима је девојчица имала жељу да нешто научи. И поред тога, Камала се играла радије са мачићима и псима него са децом. Временом је све више уживала у друштву деце, али њени односи са вршњацима никада нису постали сасвим задовољавајући.

Камали је требало дуго времена да научи да стоји на две ноге, тек након двадесет месеци она је почела да се усправља, али никада није научила да хода. Након две године и два месеца почела је да имитира људски говор. После шест година живота са људима, њен говор је обухватао 36 до 40 речи, од тога је користила тек неколико фраза и реченица.⁴

16.	Анализирајте случај Амале и Камале са становишта фактора развоја личности. Шта можете да закључите о развоју у првим годинама живота, уколико узмемо у обзир претпоставку да је Камала имала најмање две године када се придружила породици вукова?
-----	---

⁴ Шмит, В.Х.О. (1999). *Развој детета: биолошки, културолошки и васпитни оквир проучавања*. Београд: Завод за уџбенике и наставна средства.

б) Доналд и Гуа

Професор Келог и његова супруга, психолози на универзитету Индијана у САД, реализовали су чувени експеримент заједничког подизања детета и мајмунчета. Резултати овога експеримента објављени су 1933. године у књизи *Мајмун и дете*.

Келогови су имали сина, Доналда, и када је навршио десет месеци донели су у кућу малу шимпанзу, названу Гуа, која је тада имала седам и по месеци. Започели су експеримент који се састојао у томе да мајмунчету пружи потпуно једнаке услове васпитања и развоја какве је имао Доналд. Гуа је у свему била третирана као рођени близанац Доналда: као и дечак, мајмунче су облачили, Гуа је добила властити кревет, високу дечју столицу, чашу и кашику. Редовно су је хранили, купали као и Доналда.

После неколико недеља заједничког живота Доналд и Гуа су се спријатељили. Мајмунче је испољавало симпатије према детету, оно је љубило дечака, држало га за руку, и уопште, према њему заузимало покровитељски и заштитнички став. Када би родитељи већу пажњу показивали Доналду Гуа је испољавала љубомору.

Гуа је научила да хода усправно, да се рукује са другим особама, да пије из чаше и једе кашиком, отвара врата и шара оловком по папиру. Она је брже од Доналда научила да укључује светло и била је спретнија од Доналда. Мерено Геселовим тестовима интелигенције у когнитивном развоју мајмунче и дечак у почетку су показивали исти напредак.

Најупадљивија разлика између детета и мајмунчета била је у области језика. Гуа није никада овладавала артикулацијом, док је Доналд нормално напредовао од једноставних слогова („ма-ма“, „та-та“) до све сложенијих речи. Међутим, у реаговању на изговорене речи Гуа је у почетку надмашивала Доналда. Када је имала 12 месеци Гуа је одговарала тачно на 20 наређења, а Доналд на само 3. На узрасту од 16.5 месеци она је правилно реаговала на 58 фраза, као што су "немој то да радиш", "загрли Доналда", "покажи свој нос", "свирај трубу". Доналд је у то време реаговао на 10 фраза више, али је он био два и по месеца старији. У периоду од четири месеца Доналд је надмашио Гуу. Временом, његов прогрес постојао је све бржи и бржи, док је Гуа све више заостајала (између осталог и у задацима који захтевају спретност руку и прстију, тј. у свим активностима у којима долази до изражаја фина психомоторика).

Након девет месеци експеримент је прекинут. Гуа је физичком снагом и акробатским способностима почела да угрожава здравље и живот детета.

17.	Анализирајте експеримент о Доналду и Гуи кроз одговоре на питања: Ко се брже развијао Доналд или Гуа и због чега? У чему је била највећа разлика између Доналда и Губе? Шта се може закључити из овог експеримента с обзиром на однос наслеђа и средине?
-----	---

в) Изабела

Изабела је била ванбрачно дете мајке која је била глувонема, коју је породица издвојила у посебну мрачну просторију у кући. Одрасла је само у друштву своје мајке и са њом се споразумевала искључиво гестовима. Нађена је 1938. године када је имала шест и по година. Отхрањена без свежег ваздуха и сунца, била је физички неразвијено и рахитично дете. Због кривих ногу тешко се кретала. Није говорила, нити артикулисала нормалне гласове. Бојала се странаца, нарочито мушкараца, одбијала је контакт. Остављала је утисак умно заосталог детета, преплашеног и непријатељски расположеног.

Одмах је подвргнута третману медицинског особља, психолога и језичког стручњака Мери Медсон, која је писала о овом случају, посебно са становишта развоја језика 1942. године. Понашање које је Изабела показивала са шест и по година одговарало је отприлике детету од шест месеци. Покушаји да се успостави први контакт, извуку први гласови, нису били лаки. Али пошто су постигнути први успеси, напредовање је било брзо.

У погледу говорног развоја, Изабела је прошла све нормалне сукцесивне фазе развоја говора од прве до шесте године, али много брже него што деца иначе пролазе. После нешто више од два месеца од тренутка када је изговорила прву реч, она је састављала кратке реченице. Посе девет месеци она је могла да идентификује речи и реченице откуцане на папиру, писала је добро, сабирала до десет, умела да преприча причу. После 16 месеци вежбања имала је фонд од 1500 до 2000 речи и постављала сложена питања. Другим речима, за око две године научила је оно за шта је обично потребно шест година учења. Њен умни количник за годину и по дана се утростручио.

Са 14 година Изабела је ишла у шести разред основне школе, остављала је утисак бистре, ведре, енергичне девојке, у школи је сасвим нормално учествовала у свим активностима разреда.⁵

18.	Анализирајте случај Изабеле са становишта фактора развоја личности.
-----	---

⁵ Радоњић, С. (1985). *Психологија учења*. Београд: Завод за уџбенике и наставна средства.

III	ПЕДАГОГИЈА – НАУКА О ВАСПИТАЊУ
------------	---------------------------------------

19.	Наведите неколико дефиниција педагогије:
------------	---

а) Према *Енциклопедијском речнику педагогије* педагогија је:

б) Према *уџбенику* педагогије аутора _____ педагогија је:

в) Према *Педагошком лексикону* педагогија је:

20.	Шта је заједничко а шта различито у овим дефиницијама педагогије:
------------	--

а) Заједничко:

б) Различно:

в) Најпотпунија дефиниција педагогије, по Вашем мишљењу, гласи:

г) Најпотпунија дефиниција педагогије, по оцени Ваше студијске групе, је:

ПОРЕКЛО И ЗНАЧЕЊЕ ТЕРМИНА ПЕДАГОГ И ПЕДАГОГИЈА

Термин, назив којим се означава теорија, наука чији је предмет васпитање, односно људи који се васпитањем баве (педагози), затим стално богаћење и мењање садржаја тог појма током историјског развоја, у великој мери показују и историјски пут развоја педагошке науке.

Реч педагогија је грчког порекла и њена употреба потиче из античког доба. Састављена је од две речи: *pais, paidos* – дете, дечак и *ago, agein* – водити. Дакле, основно значење јесте – водити дечака, дете. У прво време то „вођење“ значило је вођење у буквалном смислу – роб је водио дете од куће до онога места где се сакупљала и на коме је, било одвојено, било у друштву са осталим грађанима, омладина стицала и добијала одређено васпитање и образовање. Ово је важило само за дечаке, пошто су девојчице, код куће васпитавале мајке. Онај који је водио дете, бринуо о сигурности ван куће, био је један од поверљивих робова породице којој је припадало дете. И управо тај роб први је носио назив – педагог, *paid-agogos*, тј. онај који води дете.

Већ у античком Риму значење и смисао тог „вођења“ детета знатно се мења. То није више само роб који води дете ученом филозофу, односно учитељу говорништва, или на место где се окупља омладина ради васпитања, већ је то роб, али учени роб – обично Грк – који поучава и брине о васпитању деце свога господара. То је роб који је због своје учености постао породични учитељ. У Риму се такав роб називао *paedagogus*.

Отада се знање речи „вођење“ стално мења. Педагог постаје онај који „води“ дете у правом значењу те речи тј. који усмерава, потпомаже и омогућава целокупан развој личности детета. Он се брине, на првом месту, о његовом духовном и физичком развоју, то је човек који васпитава дете.

Данашње значење термина педагог у нас је вишеструко. У најширем значењу – то је свако ко се на неки начин бави васпитањем (укључујући и родитеље и др.), у нешто ужем значењу – то је свако ко се професионално бави васпитањем (било у школи било ван ње), у ужем значењу – то су само наставници који раде у школама, у још ужем значењу – то су они наставници који предају педагогију у школама за припремање наставника, односно у најужем значењу – то су само они који научно проучавају проблеме васпитања, који уопштавају педагошку праксу.

Неопходност за уопштавањем искустава и сазнања о васпитању, за што адекватнијим одговарањем на захтеве постојеће праксе, наметнула је потребу проучавања васпитних феномена и процеса и теоријских разматрања проблема васпитања. То је неминовно водило и ка конституисању посебне науке о васпитању. Она је названа *педагогија*. Из тога је изведен читав низ термина, који су се већ одомаћили у већини језика – педагошка теорија, педагошка пракса, педагошке установе, педагошки радници, педагошки поступак, педагошка мера итд.

После конституисања педагогије као науке током прошлог века у већини језика коришћен је назив „педагогија“ (немачки: *Pädagogik*, француски: *La Pédagogie*, енглески: *Pedagogy*, руски *Педагогика*). Када се у оквиру педагогије јавља више различитих поимања и концепција васпитања, више методолошко-епистемолошких приступа васпитању, више различитих педагошких сазнања (научних, искуствених, вредносних), када јача утицај других наука на педагогију (психологије, социологије, антропологије и др.) уместо назива „педагогија“ у енглеском језику (САД и Енглеска) све се чешће користи синтагма „наука“ или „науке о васпитању“ (*Science – Sciences of education*). Тиме се хтела направити разлика између филозофског („педагогија“) и научног („наука о васпитању“) приступа васпитању. То је само делимично пренето и у француски и немачки језик. У енглеском језику данас се, исто тако, веома често користи термин „Education“ (значење: васпитање, образовање) и у смислу теорије и у смислу праксе васпитања (уз разне додатке: *Theory* – теорија, *Philosophy* – филозофија итд. васпитања).⁶

⁶ Влаховић и др. (1996). *Општа педагогија*. Београд: Учитељски факултет.

21.	Развој педагошке науке:
-----	-------------------------

а) Шта значи синтагма „уопштавање васпитних искустава“?

б) Ко се може сматрати *педагошким класиком*? Наведите три таква класика:

Педагошки класик је:	
Педагошки класици су:	1.
	2.
	3.

в) Зашто се термини „педагог“ и „педагогија“ изводе из грчког језика?

г) Наведите дела античких филозофа и писаца у којима су расправљали педагошке проблеме (послужите се неком историјом педагогије, педагошком енциклопедијом и др.). Наведите бар *три питања* о којима су писали. У ком веку су живели ти филозофи и мислиоци?

Филозоф и писац	Дело и три питања о којима расправљају о педагошкој проблематици	Век у коме су живели
Платон		
Аристотел		
Квинтилијан		

д) Анализирајте карактеристике васпитања у старом веку. Које су основне карактеристике васпитања у Спарти, Атини и Риму?

критеријум	Васпитање у Спарти	Васпитање у Атини	Васпитање у Риму
детињство			
циљ васпитања			
садржај васпитања			
васпитач			
институције			

ђ) Зашто у средњем веку (феудализму) нема значајнијих расправа о васпитању?

е) Зашто се период од XIV до XVI века назива „хуманизам и ренесанса“? Шта значе ти термини?

Хуманизам	
Ренесанса	

ж) Наведите најзначајније мислиоце у доба хуманизма и ренесансе и њихова најзначајнија дела.

з) Који су основни педагошки проблеми о којима су расправљали мислиоци хуманизма и ренесансе?

и) Користећи се књигом Леона Жлебника *Опита историја школства и педагошких идеја*, анализирајте карактеристике васпитања у доба феудализма и хуманизма и ренесансе.

критеријум	Феудализам	Хуманизам и ренесанса
детињство		
циљ васпитања		
садржај васпитања		
васпитач		
институције		

ј) Наведите по *три разлога* у прилог двама следећим тврдњама о *Ј. А. Коменском* (1592–1670). *Прва тврдња*: Коменски се сматра идеологом основне школе. *Друга тврдња*: Са Коменским почиње нова ера у развоју педагошке науке.

	Разлози
Прва тврдња	1. 2. 3.
Друга тврдња	1. 2. 3.

к) Зашто се за *Ж. Ж. Русоа*, једног од најпознатијих филозофа, социолога, педагога и писаца XVIII века, тврди да је васпитање поставио на „нове основе“?

л) Објасните и упоредите схватања природног васпитања *Ј. А. Коменског* и *Ж. Ж. Русоа*.

љ) За *Ј. Ф. Хербарта*, који живи у XIX веку, сматра се да је *конституисао* педагошку науку.

Шта значи термин „конституисао“?
Наведите разлоге у прилог горњем ставу:

м) Наведите три психолога и три социолога који су се током XIX и XX века бавили педагошким питањима.

Психолози	Социолози
1.	
2.	
3.	

н) Наведите три педагога теоретичара у Срба, који живе и раде током XIX и до прве половине XX века. Наведите и неко њихово дело (послужите се *Педагошком енциклопедијом*, том I, II, Београд, 1989)

Педагог	Дела
1.	
2.	
3.	

њ) У свакој *Општој педагозији* поменуто је више педагошких класика и теоретичара из даље и ближе прошлости. Прочитајте *једно* дело *једног* од тих класика и теоретичара. Унесите своја запажања у следећу табелу:

Аутор:
Дело:
Време у коме живи писац:
Основна педагошка питања обухваћена у том делу су следећа:
Којој педагошкој дисциплини припада дело по основним питањима којима се бави?
Ваша запажања о прочитаном делу и питањима којима се аутор бави (актуелност с обзиром на време у коме живи, ослањање на лично искуство и друге теоретичаре, прегледност и јасност излагања, савремени значај тих педагошких идеја и др.)

о) Попуните празна поља у табели.

АУТОР	ВРЕМЕ	ДЕЛО
1. Сократ	469-399. п.н.е	
2.	427-347. п.н.е	Држава, Закони
3. Аристотел		Политика, Никомахова етика, Метафизика, О песничкој уметности
4. Марко Фабије Квинтилијан		
5. Франсоа Рабле		Гаргантуа и Пантагруел
6. Томазо Кампанела		Град сунца
7.		Утопија
8.	1592-1670.	Отворена врата језика, Чулни свет у сликама, Велика дидактика
9.	1632-1704.	Мисли о васпитању
10. Жан Жак Русо		Друштвени уговор, Расправа о пореклу и основама неједнакости међу људима, Емил или о васпитању, Писма француских енциклопедиста
11. Ј. Х. Песталоци		Вечерњи часови једног усамљеника, Лихард и Гертруда, Како Гертруда учи своју децу
12.	1724-1804.	Списи о педагогији
13.		Естетичко представљање света као главни задатак васпитања (1804), Општа педагогика изведена из циља васпитања (1806), О односу школе и живота (1818), Нацрт педагошких предавања (1835), Психологија као наука, засновна на искуству, метафизици и математици (1835)
14. Хербарт Спенсер		О васпитању телесном, умном и моралном
15. Георг Кершештајнер	1854-1932.	
16.	1853-1952.	Васпитање и демократија

Педагошке концепције су увек биле манифестација личних, групних и ширих социјалних дилема и спорења о смислу живота и човековог битисања, или научног надмудривања разних теоретичара који су били уверени да на најбољи могући начин објашњавају сврху и правац човековог развоја.

Под педагошким правцем подразумевамо релативно целовито и кохерентно гледање на најважнија педагошка питања. Концепције васпитања су део теорије васпитања, пошто је појам научне теорије шири од појма концепције. Сама педагошка научна теорија бави се различитим концепцијама васпитања, како теоријских идеја, тако и практичних покушаја и решења.

Пракса и теорија васпитања дале су или предложиле велики број сличних или различитих идеја, теоријских образложења или концепција васпитања, тако да није једноставно класификовати педагошке концепције (правце и покрете). Различити су услови појављивања и различитости педагошких концепција. Веома често оне се трансформишу, мењају смер и појављују се у две или више класификационих група. Они се нису јављали хронолошки један за другим, већ теку паралелно, међусобно се додирују и преплићу. Неретко, заступници једног педагошког правца пређу и наставе да делују у другом.

Класификације које су нама познате полазе од различитих критеријума: од општег схватања природе васпитања у развоју човека и друштва, од религијских, филозофских и сличних теоријских основа из којих су извођене, од улоге и положаја социјалних група, од полазишта из којих се изводе циљеви васпитања и др. Поједине концепције су назване према ауторима, друге према времену и околностима настанка, треће према односу у окружењу.

Називи појединих концепција васпитања су узети условно, као знак за обележавање сличних схватања. Поједине концепције, као што су на пример индивидуална и социјална педагогија, обухватају велики број идеја о васпитању насталих у различитим временима и од различитих аутора и крећу се између две крајности: процењивања индивидуе, њене природне основе и могућности саморазвоја, до истицања доминантне улоге државе и институционалних форми строго контролисаног васпитања за потребе друштва. Постоје различити погледи на педагошка питања и међу присталицама истог педагошког правца, али их ипак сврставамо у исти педагошки правац. На пример, књижевник Лав Тостој и Александар Нил, писац књиге „Слободна деца Самерхила“, заступају исту идеју слободног васпитања, мада су њихови приступи, примери и практични покушаји (школе у Јасној Пољани и Самерхилу) различити.

Постоји велики број класификација педагошких праваца – свака од њих у својој основи има одређени критеријум за класификацију:

1. Класификовање на основу односа према животу и детињству (педагогија есенције и педагогија егзистенције)
2. Класификовање на основу односа друштво (држава) – појединац (социоцентричке и педоцентричке концепције)
3. Класификовање према полазиштима за одређивање циљева и задатака васпитања (дете, друштво, Бог, генетска шифра, сам појединац).
4. Класификовање на основу улоге која се даје учесницима васпитања, тј. на основу активности васпитача и васпитаника (Хербартова, Дјуијева, комуникацијска и интерактивна).
5. Класификовање на основу међусобног односа социјалних група које носе и промовишу одређене идеје (десна и лева оријентација)
6. ...

23.	У табелама које следе објашњене су различите класификације савремених концепција васпитања.
-----	---

**а) Класификација савремених педагошких праваца
на основу односа према животу и детињству:**

ТРИ ПЕДАГОГИЈЕ⁷

	Педагогија есенције	Педагогија егзистенције	Трећа педагогија
ПОЈЕДИНАЦ ----- ЗАЈЕДНИЦА	Индивидуални развој, природни, слободан раст индивидуалних потенцијала.	Постоји конфликт потреба и интереса појединаца и захтева заједнице. Васпитање "социјализује" потребе појединца, уклапајући, прилагођавајући поједница заједници.	Трагање за компромисом индивидуалних и друштвених потреба и захтева. Негирање конфликта на релацији појединац - заједница.
ЦИЉ	Формирање личности.	Припремање за живот у заједници.	Покушај обједињавања друштвено усмереног и слободног васпитања.
МЕТОД ----- САДРЖАЈ	Активост, спонтана, заснована на интересовањима. Систем вредности, етичке норме, уметност.	Директно утицање, обликовање понашања од стране едукатора. Одабрани садржаји науке, корисни садржаји и обрасци понашања за живот и рад у заједници.	Усвајање културе заједнице као услов индивидуалног развоја.
ИНСТИТУЦИЈЕ	Порицање значаја педагошких институција.	Истицање значаја педагошких институција.	Васпитње је доминантно институционална делатност.
САВРЕМЕНИ ПРАВЦИ	Педологија, индивидуална педагогија, персоналистичка педагогија, педоцентризам, слободно васпитање	Социјална педагогија, педагогија радне школе, фашистичка педагогија, совјетска педагогија, реконструктивистичка педагогија	Културна педагогија, прагматистичка педагогија

⁷ Суходолски, Б. (1974). *Три педагогије*. Београд: НИП Дуга.

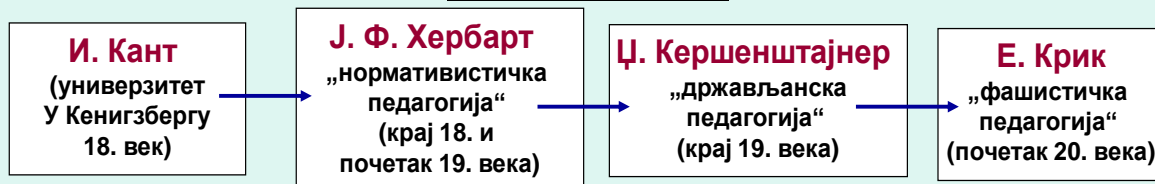
**б) Класификација савремених педагошких праваца
према основним полазиштима за избор циљева, садржаја и метода:**

Класификација савремених педагошких праваца

Према основним полазиштима за избор циљева, садржаја, метода:

- ▶ **Дете** – индивидуална педагогија, педоцентризам, педологија, теорија „слободног васпитања“, неке варијанте „антипедагогије“, схватање васпитања као „саморазвоја“
- ▶ **Друштво (држава)** – социјална педагогија, теорија „држављанског васпитања“, етатистичка концепција школе (етатизам – држава), социјалистичка педагогија => државни интерес је „старији“ од интереса појединца.

тзв. **ТВРДА ПЕДАГОГИЈА:**

- ▶ **Генетска шифра** – о судбинском утицају наслеђа – биологистичка, нативистичка концепција, варијанте психоаналитичких ...
- ▶ **Бог** – неке варијанте фаталистичких религијских концепција, неотомистичка педагогија
- ▶ **Неке вредности ван самог човека и друштва** – идеалистичке концепције, митске концепције...
- ▶ **Сам појединац (личност)** – егзистенцијалистичка педагогија, еманципаторска педагогија, интерактивна педагогија, педагогија персонализације ...

в) Класификација савремених педагошких праваца према начинима комуницирања:

- Педагогија **Ј. Ф. Хербарта (19. век)** покушава да одговори на питање **шта треба да ради наставник**. Педагогија је предавачка – заснована је на једносмерној комуникацији.
- Педагогија **Џ. Дјуја (прва половина 20. века)** покушава да одговори на питање **шта треба да ради ученик** – „систем пројеката“ – ученик сам ради и о томе пише извештај – једносмерна комуникација)
- **Савремена педагогија (од 1955.)** објашњава да васпитање није ни само оно што ради наставник, ни само оно што ради ученик. Васпитање је **оно између – комуникација, интеракција, еманципација, персонализација**. Школа треба да буде таква да су доминантни међуљудски односи и педагошки обликован социјални амбијент у којем се васпитне активности дешавају (а учење градива је само једна од основних активности).

г) Класификација савремених педагошких праваца на основу односа друштво – појединац (социоцентричке и педоцентричке концепције):

Социоцентричке концепције	Педоцентричке концепције
Васпитање треба да буде у функцији заједнице и њених интереса.	Васпитање треба да буде у функцији природног и слободног развоја сваког појединца.
Васпитање је суштински услов егзистенције друштва (државе) и важан чинилац мењања друштва.	Васпитање се види као средство које доводи до развоја индивидуалности и хуманитета.
Државни интерес је „старији“ од интереса појединца.	Појединац и његова природа треба да чине полазиште васпитања.
Појединац има одређену вредност само као део заједнице, као део хомогене и складне целине.	У васпитању треба да доминирају интресовања и жеље појединца, његов темпо развоја, индивидуалне могућности.
Циљ, задаци, средства и методе су исти за све васпитанике.	Интересовања детета одређују циљ и садржај учења.
<ul style="list-style-type: none"> - социјална педагогија - социјалистичка педагогија - теорија „држављанског васпитања“ - етатистичка концепција школе - фашистичка педагогија 	<ul style="list-style-type: none"> - индивидуална педагогија - педоцентризам - теорија „слободног васпитања“ - активна школа - неке варијанте антипедагогије

д) Класификација савремених педагошких праваца према међусобном односу великих социјалних група:

Лева	Десна
Основна вредност је слобода (личности)	Основна вредност је научна истина и знање
Аутономија личности, емоције, стваралаштво	Рацио, разум, наука
Афективно васпитање	Интелектуално васпитање
Основа демократије је еманципација	Основа демократије је економски напредак
Окружење, отворено друштво	Институције државе
Свестрано васпитање – целовита личност	Образовање – висока продуктивност
<ul style="list-style-type: none"> - Аутономија школе - Партиципација - Плуралитет улога - Социјални ангажман - Мултикултурално - Десколаризација 	<ul style="list-style-type: none"> - Државна контрола - Централизација - Подређеност раду - Продуктивност дипломе - Тржиште радне снаге - Сколаризација

24.	Која од наведених концепција најбоље изражава Ваше мишљење? Образложите одговор.
-----	---

25.	Кључна питања на која морамо да одговоримо да бисмо разликовали концепције васпитања су:
-----	--

- 1) Да ли васпитање треба да је усмерено према друштвено постављеним циљевима или је суштина васпитања у омогућавању слободног развоја личности?
- 2) Да ли је васпитаник у положају субјекта или објекта васпитно-образовног процеса?
- 3) Да ли је васпитање диригован, строго организован, планиран процес, усмерен према унапред одређеном циљу или процес слободног, природног раста и развоја?
- 4) Да ли под васпитањем подразумевамо само свесне, планске, организоване утицаје или под васпитањем подразумевамо и непланиране, несвесне утицаје?
- 5) Која је улога педагошких институција у процесу васпитања и образовања и да ли су нам оне потребне?
- 6) Која је улога наставника у процесу васпитања?
- 7) Да ли је суштина васпитања у интеракцији учесника у овом процесу? Каква је природа ове интеракције?

Којим се критеријумима руководимо приликом избора садржаја васпитно-образовног рада?⁸

26.	У наставку су дати прикази елемената 4 педагошке концепције с почетка 20. века. Покушајте да издвојите аргументе на основу којих сваку од концепција сврстали у неку од група у оквиру класификација које су наведене у табелама (1. есенције/егзистенције; 2. педоцентризам/социо-центризам; 3. дете/душтво/бог/генетска шифра/сам појединац/неке вредности изван самог човека и друштва; 4. лева/десна оријентација...)
-----	---

Педагошка концепција 1.

Ауторка ове педагошке концепције била је активан борац за „права детета“, њихово „природно васпитање“ и „нову школу“. У њеној визији будућег васпитања дете је у центру васпитног процеса, оно је мера свих ствари. Када је у питању однос друштва према појединцу, сматрала је да центар друштвене бриге треба да представља брига о новом поколењу и његовом

⁸ Поткоњак, Н. (1977). *Теоријско-методолошки проблеми педагогије*. Београд: Просвета.

васпитању, при чему принцип индивидуалног развоја мора бити изнад свих осталих. Сматрала је да борба за „заједницу“ води ка „једностраном образовању“ и да се боље друштво не може створити „бољим односима“, већ само „савршенијим људима“. Циљ је ослободити, а не везивати и ломити индивидуалну снагу. Била је уверена да васпитни систем ломи индивидуалну снагу. Сматрала је да се људска природа не може развити у будућности уколико се „из часа у час све више притиска“. Да би дошли до једног вишег друштвеног стања, потребно је, да душа сваког појединца тежи за тим, да се развије до највеће индивидуалне могућности. Дакле, промени друштва мора да претходи нов начин васпитавања младих нараштаја. „Тек када се створи `савршен појединачни човек`, када завлада свест тога човека, биће могуће створити и ново друштво“.

Критикује директне васпитне методе и поступке који се користе да би се природа детета обуздала, да би се наметнуо одређени ред, да би се у децу усадиле одређене особине, навике, вредности. Васпитање треба да подупре, подржава природан развој и само посредно утиче (кроз обезбеђивање адекватних услова) тако да се у детету ниједна индивидуална особеност не гуши. Васпитач треба да усмери своју пажњу на стварање околине у којој дете расте. Васпитач не треба да тежи да васпитаника смести у оквире заједничког, једнаког за све већ управо да пружи подршку тенденцији код детета да се разликује од других.

Била је врло незадовољна односом тадашње школе (називала ју је „убицом дечје душе“) према ученицима, почев од дресирања и укалупљивања које се у школи врши, преко кажњавања, до непоштовања личности ученика. Сматрала је да је једино породица (до десете године) у стању да васпитава без присиле, шаблона, нивелисања, командовања. Једино се у породици уважава „светост личности детета“. Њена идеализација природе детета приметна је и у ставу да се родитељи до земље морају поклонити „пред височанством детета“.

Педагошка концепција 2.

Аутор ове педагошке концепције сматрао је да су деца по природи добра, мудра и реална. Оштро је критиковао бирократску школу и ауторитарно васпитање. Школа треба да пружа могућност деци да открију себе, разумеју сопствени идентитет и открију сопствена интересовања под окриљем самоуправљања и у демократској средини. Јасно је ставио до знања да му није толико стало до тога „шта дете зна“, већ до тога „шта оно јесте“. У школи у којој нема принуде, страха, ауторитета наставника, казни, испита и оцена треба да влада слободна атмосфера, срдачни односи и солидарност. С обзиром да је циљ школе срећа ученика, а не њихова припрема за одређену професију којом би се они бавили у будућности, у школи доминира емотивно васпитање, а не радно. Писао је: „Код нас нема никаквих нових наставних метода, јер сматрамо да настава, као таква, нема много значаја“. Слобода се огледа и у избору ученика да ли жели да учи, да иде на часове, да нешто ради. Ништа им се не намеће. Ученици слободно бирају активности у којима ће учествовати (на настави и ван ње). Наставници само треба да омогуће ученицима да остваре свој избор.

Истицао је значај креирања и одржавања средине у којој сви чланови заједнице могу да коегзистирају у хармонији и складним односима задржавајући своју личну слободу. Најефикаснији пут моралног васпитања је настојање да се, у активностима које ученици бирају самостално, развија смисао за сарадњу са другима. Важна карактеристика школе су школски састанци на којима се гласањем одлучује о свему што се тиче заједничког живота, укључујући и кажњавање социјалних прекршаја. На њима се креирају или мењају закони школе и они представљају правила школе (изгласавају се већином учесника састанка). „Слобода се не може остварити док деца не осете да су потпуно неспутана у управљању сопственим друштвеним животом“. Износи став да „није могуће имати добро човечанство ако се према људима поступа с мржњом, кажњавањем и свесним потискивањем“, који допуњује констатацијом да је једини пут „пут љубави“. Када објашњава своје поимање слободног детета, он говори о праву детета да живи слободно, без притисака спољног ауторитета. Ерих Фром је писао да у овој концепцији васпитања слобода не значи одсуство правила, већ „... поштовање личности мора да буде узајамно. Наставник не употребљава принуду против детета, али ни дете нема право да употреби принуду против наставника“.

Педагошка концепција 3.

Аутор ове педагошке концепције тврди да је живот у заједници неминовност, да је човек само онда човек када припада заједници и кад код њега постоји чврста свест о заједници. Основни циљ васпитања је да код сваког појединца развије такву свест о заједници. Залагао се за добро уређену и организовану школу, са друштвено утврђеним циљевима и задацима, утврђеним садржајима васпитања (образовања и наставе). Сва деца треба да похађају јединствену основну школу. Средње образовање треба да се остварује у школама које су друштвеној средини потребне. Поред школа, велики значај и улогу у васпитању за заједницу имају и сви остали ваншколски чиниоци: породица, црква, национална култура, историја, традиција и држава.

Он сматра да је сва образовна делатност везана за заједницу. Изолована људска индивидуа је само апстракција и „она уистини није човек без људске заједнице“. Истицао је велики значај породичног живота и васпитања. Писао је да је „морално вођење“ детета лако када оно „природно расте у уској заједници срдечног породичног живота“. Са дететом треба живети у „правој унутарњој заједници“ која не сме бити у сукобу са околином. Ауторитет „онога који управља“ (јер боље зна) није заснован на беспоговорној послушности. Писао је да је потребна послушност у чијој је основи поверење. Послушност „не треба да значи немање воље, одрицање властите воље, него напротив да обележава општу вољу“. Код онога који „управља“ дете мора да увиђа правилност вођења (доследност) и властити напредак као резултат. Сматра да је лако водити дете које зна да је вољено и правилно управљано. Истиче потребу да се код детета на све начине буди и одржава свест о обавези и одговорности.

Истицао је нужност школског васпитања, васпитања „у служби заједнице“. Томе у највећој мери може допринети добро организована школа у којој појединац учи да се прилагоди општој организацији и да верно врши своју дужност. У образовању воље значајну улогу има школска организација. Сматра да су строги мисаони рад, дисциплиновање и све активности којима се дете бави у школи усмерени у истом правцу. Уверен је да је смисао за правило и за ред природан нормалном детету школског узраста, „као и смисао за другарску заједницу, који је припрема смисла за грађанску“. Овај смисао се природно развија „у јакој организацији школског живота“ коју види као смањени отисак грађанске заједнице. Школска организација је та која нас учи да оно што хоћемо за себе на исти начин хоћемо за све, „за дружину као такву“.

Педагошка концепција 4.

Аутор ове педагошке концепције заговорник је веома старе идеје о „радној школи“ (те идеје присутне су бројних педагошких класика: Рабле, Монтењ, Коменски, Русо, Песталоци... било да је реч о школи која истиче значај рада, активности ученика, или о школи која за циљ има припрему младих за рад у заједници којој припадају). Он је захтевао да се у школе уведе ручни рад као мануелни рад (ручна, физичка активност ученика). Да би се мануелна активност могла остварити, школа мора имати радионице, кабинете, лабораторије, кухиње, ресторане, вртове, ... Тиме би се ученицима, поред ручног рада, омогућили и посматрање, запажање, експериментисање и повезивање мисаоне и практичне активности. Тиме би се омогућило „васпитавање грађанина“ каквог жели држава у којој он живи и ради.

У држави је видео највише спољно морално добро и претпоставку да појединац може да доспе до највишег унутрашњег моралног добра, до исправног убеђења морално слободне личности. Васпитање треба да шири сазнање да су највише унутрашње и највише спољашње морално добро условљена. Сматрао је да треба васпитавати употребљиве државне грађане, појединце који врше било какву функцију у држави, било који рад од непосредног и посредног добра по државни смер. Образлажући своју визију васпитања, наводи да се у државама у којима је власт у народу (демократским), добро за ту државу може очекивати само кад сви делови народа науче да државно-грађански мисле, осећају и поступају. Писао је да ниједан народ не може пропасти ако има „гвоздену вољу за самостални живот“. Стварање такве воље ствар је

васпитања. Задатак васпитања је да учи васпитанике да служе заједници, да добровољно, личним жртвама, потчињавањем међусобним обзирима и моралном храброшћу, морално унапреде заједницу. Оно треба да развија осећање одговорности и свест да је држава само циновски увећана школска заједница. Својим радом приближаваће државу идеалу – заједници грађана у којој за државно-правни поредак више неће бити потребна никаква принудна сила. Основни задатак јавне школе је да појединца спреми за каснији позив. Они тај позив треба да врше (свесно) према интересима државне заједнице. На тај начин, сваки појединац даје свој допринос да развој државе иде у правцу идеала моралне заједнице. Истиче значај организације школског рада у смислу радних заједница (школа прожета духом радне заједнице). Настава не сме да негује дилетантизам, да се претвори у игру, већ то мора бити озбиљан рад који ће резултирати израдом целих предмета, применљивих у животу. Ученици треба да, радом у малој заједници, упознају привредни развој већих животних заједница.

Анализа:

27.	КОНЦЕПТ ВАСПИТАЊА⁹
-----	--------------------------------------

СУШТИНА КОНЦЕПТА	ШТА СЕ ВСПИТАЊЕМ ОСТВАРУЈЕ	ПРЕМА НАШИМ ИСТРАЖИВАЊИМА У ЧЕМУ СЕ СУЖАВА И ОГРАНИЧАВА ВАСПИТАЊЕ
ПРИПРЕМА ЗА ЖИВОТ	Стицање знања, вештина, навика и професионалне спреме	Васпитање се претвара у дрил и инструментализује
ФОРМИРАЊЕ ЛИЧНОСТИ	Обогаћивање унутрашњег живота и подстицање личног развоја	Васпитање се формалистички индивидуализује и њиме се одваја структура личности од њене активности
ОБЛИКОВАЊЕ ПОНАШАЊА	Планско вежбање и навикавање да се стекну пожељни облици понашања	Васпитање је тренинг који омогућује прилагођавање средини и живот у заједници
СЛОБОДНО УЧЕЊЕ	Стицање знања и развој способности с циљем да се задовоље потребе и интересовања	Васпитање се сувише своди на оно што појединац жели, а запостављају се друштвени захтеви према њему
МОДЕЛОВАЊЕ ЛИЧНОСТИ	Усвајање знања по моделу подстицање конформистичких облика понашања	Васпитање има изразиту инструменталну функцију

28.	Проучите одговарајућу литературу и образложите шематски приказ са аспекта концепција васпитања:
-----	--

⁹ Адаптирано према: П. Мандић и Гајановић, Н. (1991). *Психологија у служби учења и наставе*. Лукавац: Графокомерц Туњић.

29.	На основу свега што сте до сада прочитали и чули о процесу васпитања и његовом теоријском утемељењу, на основу прочитаног текста који је пред Вама, образложите Ваше схватање адекватности наведених васпитних поступака.
-----	---

У једном од својих текстова посвећених васпитању познати књижевник и педагог Лав Николајевич Толстој, један од родоначелника идеје о слободном васпитању, описао је случај који показује којим путем је Толстој ишао у природном васпитању сопствене деце. За Вас смо издвојили одређене делове из поглавља „Толстој на дому“:

„...мала Саша, лепушката, здрава, десетогодишња кћи Лава Николајевича играла се пред кућом са сеоским малишаном, одатле из села. Они се посвађаше као и обично кад се посваде деца. Малишан је срдито дохватио **штап** и ударио Сашу по руци. Удар је био јак и девојчица плачући утрча у кућу, показујући велику црну модрицу око лакта. Она није читала дела свога оца, те и сада притрча њему и кроз сузе га мољаше да изађе и да казни кривца...

Толстој умиљато узме девојчицу к себи на колена, обриса јој сузе и посматраше повређено место.

„Па, Саша, - рече отац – да ли ће бити лепо ако ја истучем малога? Од тога те рука неће мање болети.“

„Не, хоће! Он је гадан, рђав деран, ти треба да га казниш!“

„Промисли мало Саша. Зашто те је он ударио? Сигурно зато што се наљутио на тебе. Значи – он те не воли? А ако га ја истучем он ће те још више омрзнати, па ће омрзнати и мене. Мени се чини, боље ће бити да га приморамо да нас заволи и онда те више никада неће ударити... Ево шта бих ја урадио, мила, кад бих био на твом месту. Ти знаш да у соби за оставу има **слатко** од малина што је остало јуче од ужине. Да сам на твом месту ја бих то метуо у тањир и однео бих маломе.“ Тај савет је вероватно поразио Сашу. Ипак, она је отишла у собу за оставу, узела слатко и однела га своме непријатељу.

Од тада је прошло много година; тај мали можда је отровао своју бабу и начинио преступе против свију десет заповести. Смело искуство може се показати потпуно несрећно. Али ја се увек с љубављу опомињем те историје. За мене је оно исто тако дивно као и Милоска Венера. Ја сам уверен да је слатко од малина више помогло поправљању малишана, него што би помогле батине које је он потпуно заслужио.

Зар није оправдано то да отклањање мржње буде виши циљ природног рада и то што су праштање и љубав најсигурнија средства за постигнуће добрих резултата? Слатко од малина послужило је као подлога љубави, коју већ нису могли смањити ни свађа ни увреда, и пред таквим обиљем доброте како бисмо изгледали ниски, слаби и сиђушни кад бисмо појачавали детету љутњу и мржњу!

Ставите се на његово место... Да су га истукли, он би несигурно отишао проклињући целу породицу Толстојеву. А сад су му мисли спутане, но ипак је убеђен да је поступио као глуп и рђав дечко, и да су ти добри, љубазни људи много бољи од њега. Ако је у томе малишану била искра доброте – а ту искру имају сва деца – онда ју је онај тањир са слатким од малина морао раздувати у пламен.

Ја знам да се сви неће са мном сложити. Једном сам испричао тај случај у једном друштву у Њу – Џерси. Тамо има у опште много особењака и један од њих баш је присуствовао те вечери на нашем скупу ..., поштени и добродушни старац са белом брадом устаде са свога места на крају дворане и обративши се мени изјави: „Ја знам шта је урадио тај мали.“

„А шта?“ упитах.

„Он је отишао други дан и ударио је по другој руци.“

Ја и до сада још не знам, да ли верује старац у то што је казао, или не. Али, благодарећи њему, ми имамо две супротне теорије, теорија старца из Њу – Џерси и теорија старца из Русије, а које

обухватају сва спорна питања човечанског владања. Ко је од њих боље изучио природу човечју и које је боље средство за просвећивање – слатко или штап, опроштај или казна, освета или љубав?

У томе малом случају са кћерју Толстојевом, што сам испричао, несумњиво је елеменат лепоте, а може ли лепота бити без истине? А ако је истина у оном руском погледу на ствар, онда зашто ту истину не примењивати чешће у нашем животу и у разним установама? Учитељи баш треба да размисле о томе.“

Анализа:

V	ПРЕДМЕТ ПЕДАГОГИЈЕ И ЊЕНО РАЗГРАНИЧЕЊЕ ОД ДРУГИХ НАУКА
---	---

30.	Предмет педагогије:
-----	---------------------

а) Шта се подразумева под **предметом науке**?

б) У педагошкој литератури налази се више одредби предмета педагошке науке. На пример:

- педагогија је наука о васпитању,
- педагогија је наука о васпитању младих,
- педагогија је наука о васпитању деце и омладине,
- педагогија је наука о васпитању човека,
- педагогија је наука о васпитању, образовању и настави,
- педагогија је наука о васпитању и формирању људске личности,
- педагогија је наука о свесним и организованим васпитним утицајима на младе (на људе, на човека и сл.).

Упоредите наведене одредбе предмета педагогије. Наведите у чему су те одредбе *сличне*, а у чему се *разликују*.

Сличности	Разлике

в) Која одредба предмета педагогије се Вама чини најприхватљивијом и зашто?

г) Данас се веома често користи синтагма *перманентно образовање*. Шта она значи? Постоје ли синоними за ту синтагму? Наведите их.

- д) Наведите на страном језику, који познајете, превод за десет основних педагошких категорија и појмова.

Српски језик	Страни језик
1. Васпитање	
2. Образовање	
3. Настава	
4. Васпитаник, ученик	
5. Наставник	
6. Школа, школски систем	
7. Циљ васпитања	
8. Самоваспитање	
9. Преваспитавање	
10. Педагогија	

ђ) Педагошка терминологија у српском језику веома је развијена и прецизна. Њоме се може веома јасно исказати све што се односи на педагошку науку, васпитање и образовање. Нема потребе да се та терминологија замењује ружном посрбљеном терминологијом из страних језика.

Нађите одговарајуће српске педагошке термине за у нас често коришћене ружне стране термине.

Страни термини	Српски педагошки термини
Едукација	
Едукатор	
Едукативност	
Курикулум	
Курикуларна реформа	
Акредитација	
Лиценца	
Лиценцирање	
Дизајн часа – наставе	
Профилирање школе	
Менаџмент школе	
Препаративни део наставног часа	
Финални део наставног часа	

ШТА ПЕДАГОГИЈУ ЧИНИ НАУКОМ?

Педагогија представља значајну самосталну научну дисциплину. Међутим, дуго времена је кроз историју било, па и данас има покушаја, оспоравања њене научне самосталности.

Иако је још Хербарт одвојио педагогију као вештину организације и извођења наставе од педагогије која се бави проучавањем педагошких појава и проблема још увек се може чути мишљење да је педагогија вештина подучавања (тзв. примењена психологија) са једне, или филозофија образовања, са друге стране.

Други пак сматрају да педагогија не може бити самостална научна дисциплина због честог мешања политичара и политике у подручје васпитања.

Трећи ће рећи да је васпитање активност у којој васпитач има посла са различитим индивидуалностима и различитим условима педагошког рада, тако да је немогуће наћи нешто што је заједничко и опште. Самим тим, васпитни рад пре свега зависи васпитачевог дара, интуиције и креативности.

Педагозима се, такође, понекад приговара да су визионари будућег васпитања, да им је теорија исувише апстрактна и непримељива у непосредном васпитно-образовном раду.

Супротстављајући се оспоравању самосталности педагогије као научне дисциплине, педагози наводе следеће аргументе:

1. Узајамна повезаност и условљеност научних дисциплина не искључује самосталност сваке од њих.

2. Дефинисати педагогију као вештину значило би исто што и поистоветити васпитање са занатом. Све модерне професије, професија правника, машинског инжињера, лекара, имају основу у једној или више научних дисциплина. Васпитање је предмет проучавања педагошке науке, пракса васпитања треба да је утемељена на сазнањима до којих се долази научним педагошким истраживањем васпитања.

3. Постојања индивидуалних разлика не искључује постојање правилности и закономерности развоја. Чак и када би смо васпитање дефинисали као до краја индивидуализовани процес, у коме не постоје опште правилности, тенденције и законитости, педагогија би као наука проучавала такво - индивидуално васпитање.

4. Педагози нису само визионари будућег васпитања, они активно учествују у унапређивању и развијању постојеће васпитно-образовне праксе. Зато се за педагогију каже да представља критичку мисао о васпитању.

5. Педагогија као наука има своје подручје испитивања (васпитање) којим се не бави директно ни једна друга наука. Такође, педагогија има особене методе научно-истраживачког рада (педагошка опсервација, педагошки разговор, педагошки експеримент, анализа педагошке документације...). Досадашње педагошко наслеђе најубедљивије показује да педагогија може да открије и спозна правилности и законитости у васпитном процесу.

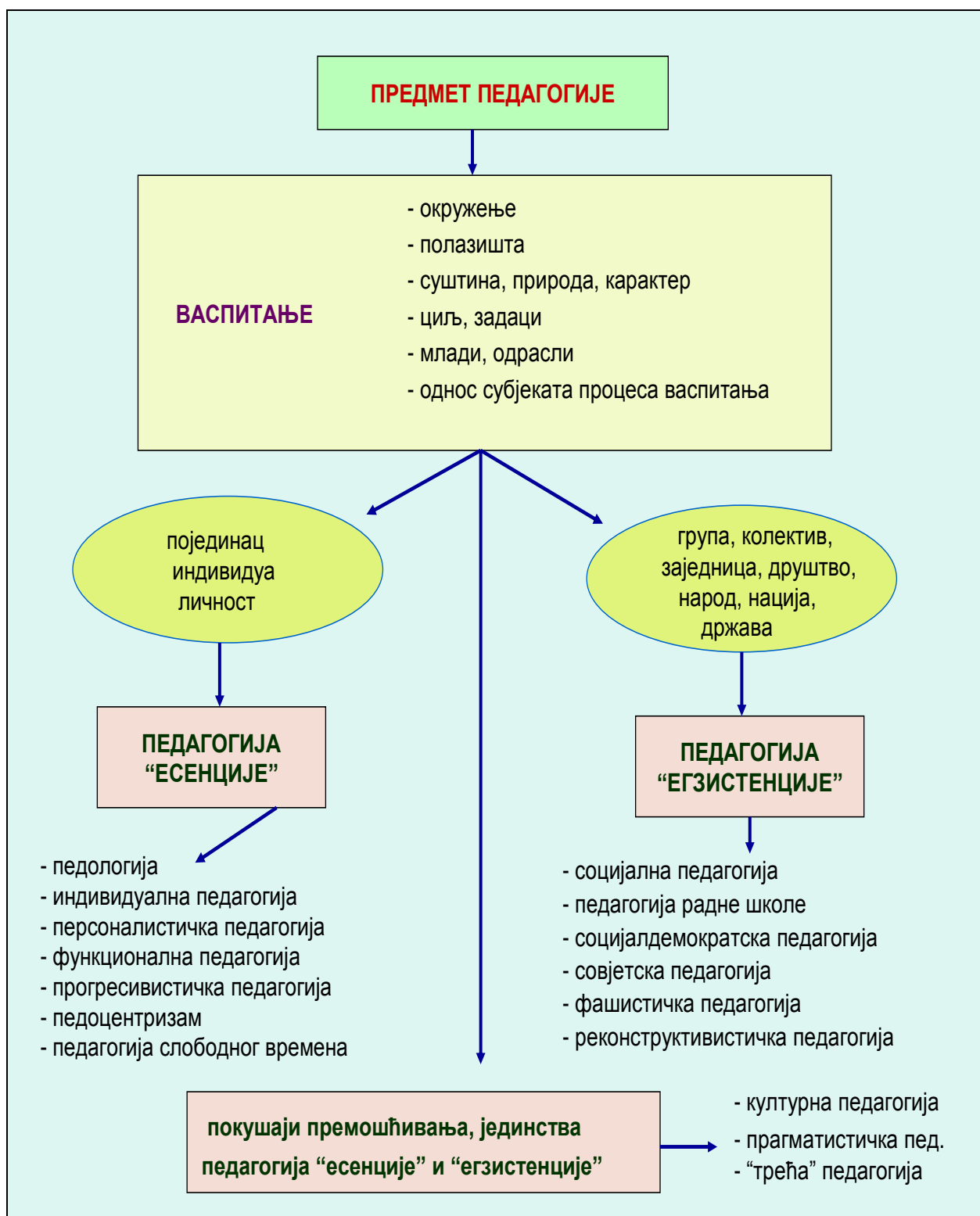
Педагогију науком чини особено подручје истраживања (васпитање), особена методологија научног истраживања (педагошка методологија), особен систем научних појмова и категорија и њему саобразан педагошки речник.

- Важан корак у проучавању педагошке науке јесте упознавање са научним педагошким језиком.

- Велики број педагошких појмова и израза употребљава се у свакодневном говору. Зато је важно да се сагледају сличности и разлике између свакодневног, употребног значења педагошких појмова и начина на који су они дефинисани у педагошкој науци.

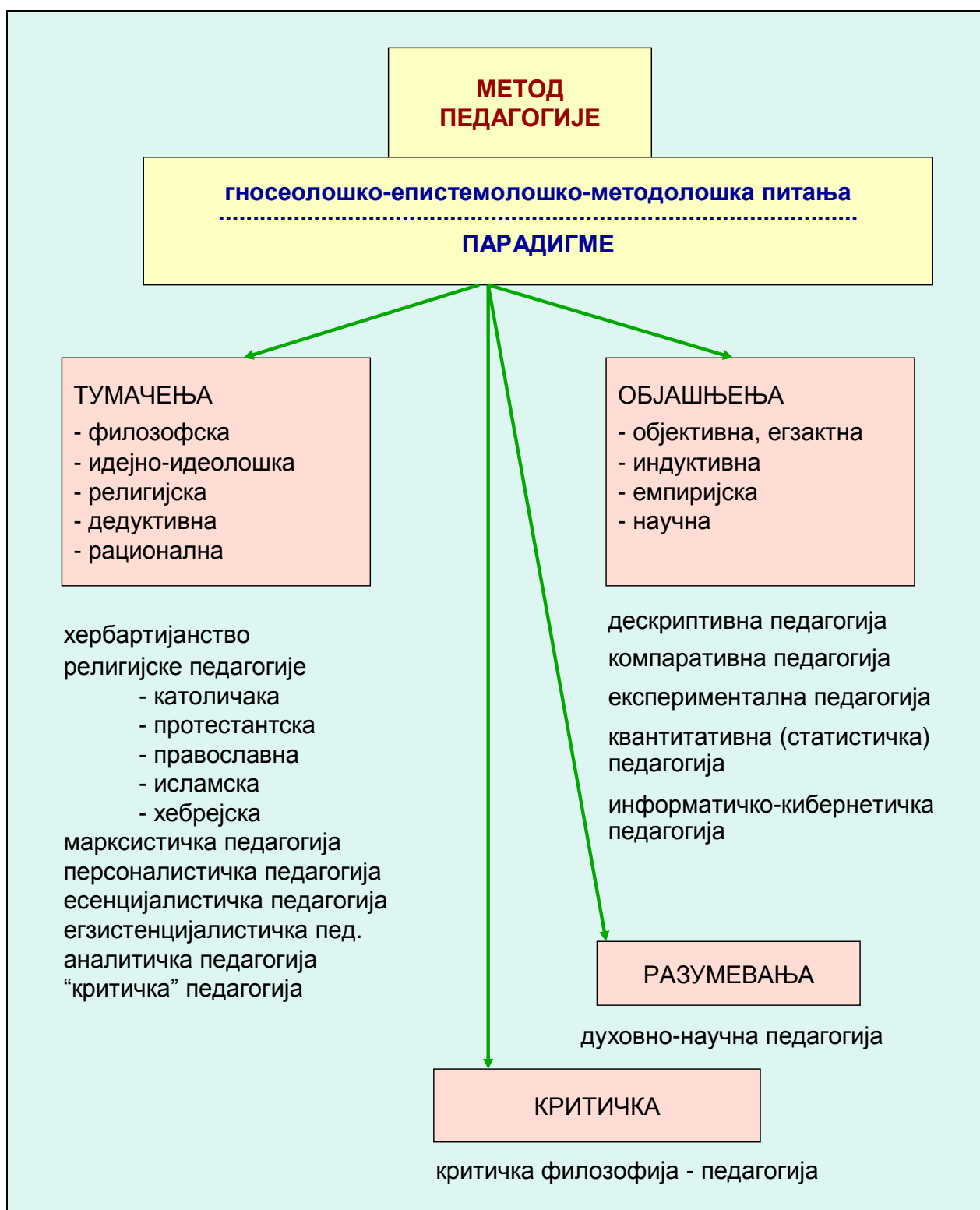
- Феномени које проучава педагошка наука сложени су, вишеструко условљени, па су и њихова одређења бројна. Ова чињеница је особеност предмета проучавања педагошке науке која не треба да нас обесхрабри у трагању за педагошком истином.

ПРЕДМЕТ ПЕДАГОГИЈЕ¹⁰

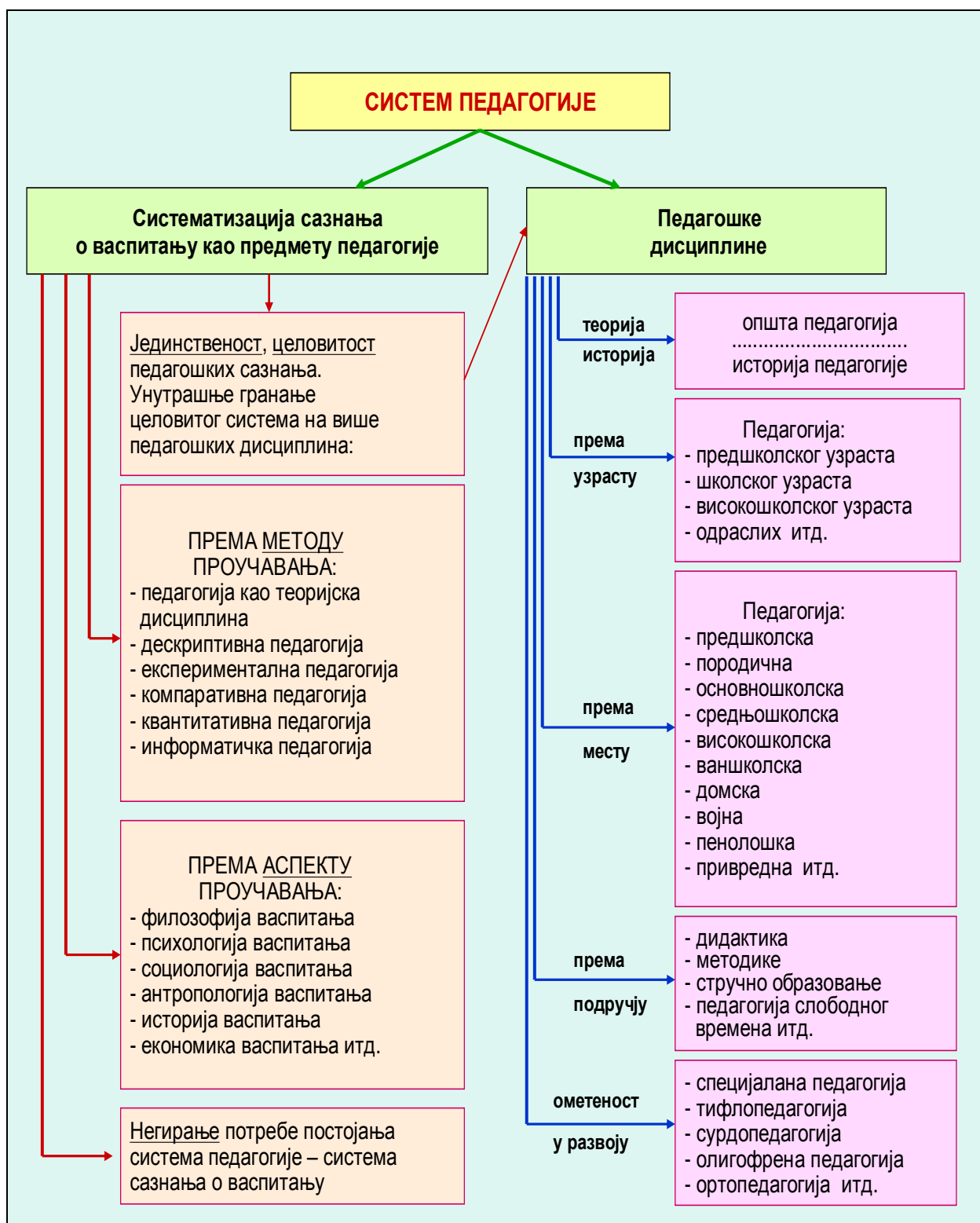
¹⁰ Преузето из: Поткоњак, Н. (2003). *XX век – ни „век детета“ ни век педагогије: има наде - XXI век*. Нови Сад: Савез педагошких друштава Војводине – Бања Лука: Педагошко друштво Републике Српске, 51.

МЕТОД ПЕДАГОГИЈЕ¹¹

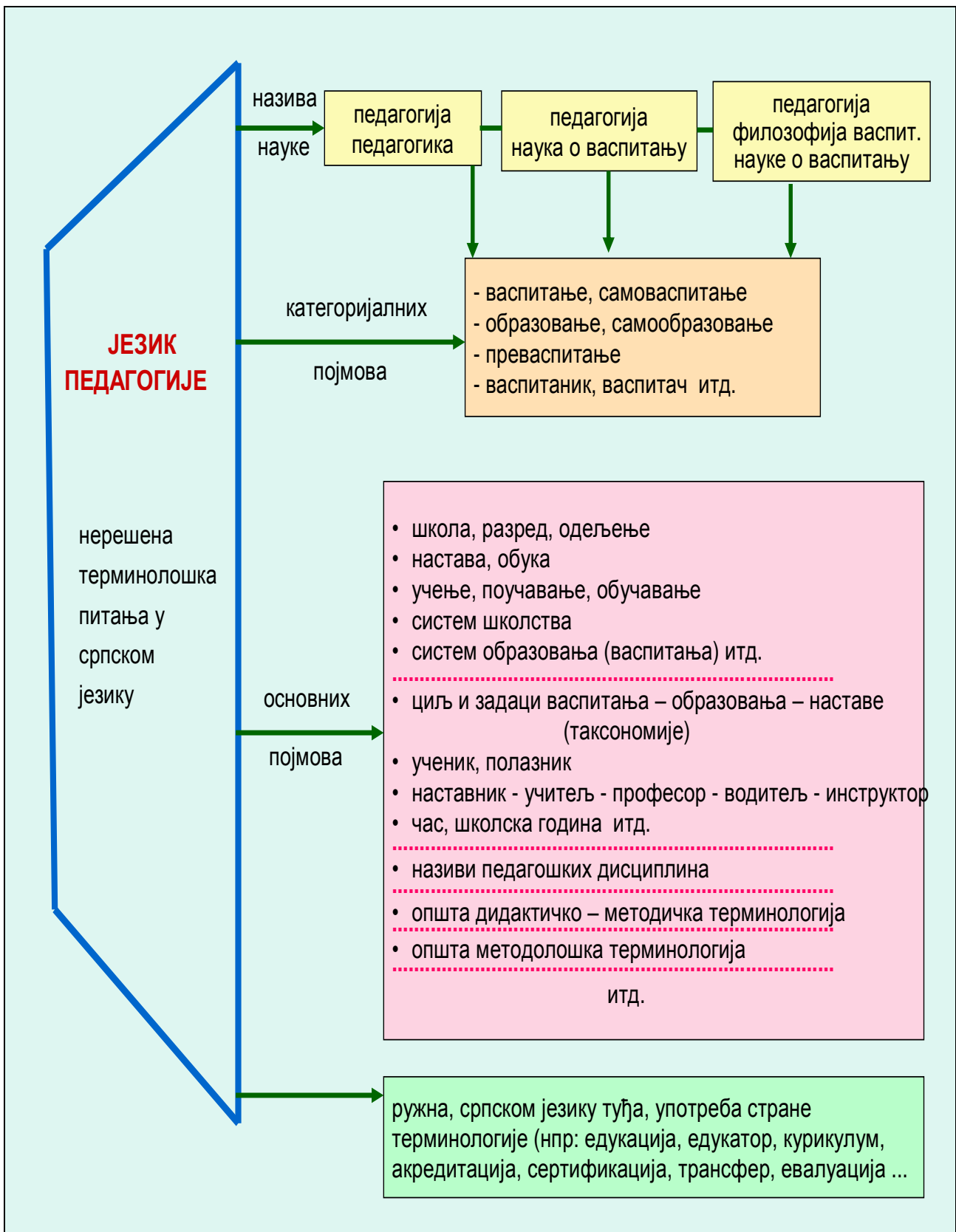
¹¹ Преузето из: Поткоњак, Н. (2003). *XX век – ни „век детета“ ни век педагогије: има наде - XXI век*. Нови Сад: Савез педагошких друштава Војводине – Бања Лука: Педагошко друштво Републике Српске, 52.

СИСТЕМ ПЕДАГОГИЈЕ¹²

¹² Преузето из: Поткоњак, Н. (2003). *XX век – ни „век детета“ ни век педагогије: има наде - XXI век*. Нови Сад: Савез педагошких друштава Војводине – Бања Лука: Педагошко друштво Републике Српске, 53.

ЈЕЗИК ПЕДАГОГИЈЕ¹⁴

¹⁴ Преузето из: Поткоњак, Н. (2003). *XX век – ни „век детета“ ни век педагогије: има наде - XXI век*. Нови Сад: Савез педагошких друштава Војводине – Бања Лука: Педагошко друштво Републике Српске, 54.

31.	Проучите одговарајућу литературу и образложите шематске приказе: ПРЕДМЕТ ПЕДАГОГИЈЕ, МЕТОД ПЕДАГОГИЈЕ, СИСТЕМ ПЕДАГОГИЈЕ и ЈЕЗИК ПЕДАГОГИЈЕ, са аспекта педагогије као самосталне науке:
-----	--

Развијајући се педагогија се гранала на више *педагошких дисциплина*. Одредите предмет педагошких дисциплина у табели (послужите се енциклопедијама, речницима, лексиконима и уџбеницима). Ако за неку дисциплину постоји више синонимних назива, наведите их.

Педагошка дисциплина	Предмет проучавања
Општа педагогија	
Историја педагогије	
Предшколска педагогија	
Школска педагогија	
Дидактика	

Педагошка дисциплина	Предмет проучавања
Методика	
Ваншколска педагогија	
Интернатска педагогија	
Породична педагогија	
Педагогија слободног времена	

Педагошка дисциплина	Предмет проучавања
Специјална педагогија	
Компаративна педагогија	
Андрагогија	
Педагошка методологија	

Коришћени извори:

- 1.
- 2.
- 3.

33.**Педагогија и друге науке:**

Педагогија је повезана са више различитих наука. На основу енциклопедија, лексикона, речника, уџбеника и друге литературе одредите предмет следећих наука и објасните предметну повезаност са педагогијом:

Филозофија

Психологија

Социологија

Антропологија

а) Чиме се баве следеће научне дисциплине и којим наукама припадају? Ако постоје синонимни називи – наведите их.

Филозофија васпитања
Педагошка психологија
Социјална психологија
Развојна психологија
Социологија образовања
Антропологија образовања
Ментална хигијена

б) Наведите по три теоретичара и научника из наведених дисциплина који се (у прошлости или данас) баве педагошким питањима и дају значајан допринос развоју педагогије. Послужите се поред педагошких енциклопедија и књигом др Н. Поткоњака, *XX век ни век детета, ни век педагогије* (Београд, Учитељски факултет, 2000) одељком у коме се наводе имена неких од тих теоретичара.

Филозофи	1.
	2.
	3.
Психолози	1.
	2.
	3.
Социолози	1.
	2.
	3.
Антрополози	1.
	2.
	3.
Лекари, књижевници	1.
	2.
	3.
Теолози	1.
	2.
	3.

в) Попуните дату табелу тако да наведете за које педагошке дисциплине (прва колона) највише значаја имају дисциплине филозофије, психологије и социологије (остале колоне).

ДИСЦИПЛИНЕ			
Педагошке	Филозофске	Психолошке	Социолошке
<i>На пример:</i> Општа педагогија	Историја филозофије, Етика, Естетика	Општа, Развојна и Психологија личности	Општа социологија, Методологија социологије
Историја педагогије			
Дидактика			
Предшколска педагогија			
Школска педагогија			
Породична педагогија			
Специјална педагогија			
Андрагогија			

VI	ЕПИСТЕМОЛОШКО-МЕТОДОЛОШКИ ПРОБЛЕМИ ПЕДАГОГИЈЕ
-----------	--

34.	На основу речника, лексикона и енциклопедија утврдите шта проучавају следеће дисциплине:
------------	---

Логика
Гносеологија
Епистемологија
Методологија

а) Покушајте да одредите значење следећих појмова:

Теорија
Теоријски систем
Наука
Парадигма
Закон
Принцип
Постулат
Аксиом
Узрочност
Нужност
Систем
Структура система
Научна чињеница
Вредносни суд

б) Одредите значење следећих појмова:

Вероватноћа
Објективност
Истинитост
Субјективност
Непристрасност

в) Да ли постоји разлика између појмова *сазнавање, проучавање, истраживање, испитивање*, који се често користе у методологији педагогије? Ако постоје наведите у чему су.

г) У методологији педагогије користи се често синтагма „дијалектички метод“, „дијалектичка природа појава“, „дијалектичност васпитања“ и сл. Шта се под тим подразумева?

д) У свакој, па и педагошкој методологији, користе се бројне логичке операције и облици. Проверите да ли су вам јасни следећи појмови (дајте кратку одредбу за сваки, наведите и пример из кога се види примена) без коришћења посебне литературе. Упоредите Ваше одредбе са одредбама осталих колега студената.

Анализа	
Синтеза	
Уопштавање (генерализација)	
Закључивање	
Дефинисање (одређивање)	
Доказивање	
Индукција	
Дедукција	
Појединачно	
Посебно	
Опште	

ђ) Наведите конкретне примере за следеће педагошке законитости:

Свеопшта повезаност педагошких појава	
Развојност педагошких појава	
Каузалност у педагошким појавама	

е) Која је разлика између каузалних (узрочно-последичних) и корелационих веза (односа) у педагошким појавама?

Каузалне везе су:	Корелационе везе су:

ж) Наведите основне врсте педагошких истраживања, али тако да за сваку врсту наведете њен опозит (на пример: фундаментална – примењена):

1.	
2.	
3.	
4.	
5.	

з) Одговорите на следећа питања:

1. Која истраживања су монодисциплинарна?
2. Која истраживања су интердисциплинарна?
3. Која истраживања су мулти(поли)дисциплинарна?

и) Које су битне разлике између следећих врста истраживања у педагогији?

Фундаментална – примењена	
Експериментална – акциона	
Историјска – футуролошка	
Лонгитудинална – трансверзална	

ј) Према табели из *Опште педагогике*, у редакцији Н. Поткоњака, Учитељски факултет, Београд, 1996, (у којој се наводе основне истраживачке методе, технике и инструменти) наведите у којим техникама и методама се најчешће користе следећи инструменти:

Инструменти	Технике	Методе
Чек листе		
Упитници		
Тестови		
Скале		

к) **Упоредите садржаје** две од следеће четири методологије педагогије (Владимир Мужих, *Методологија педагошких истраживања*, Сарајево, 1968, постоји више издања; Ђорђе Лекић, *Методологија педагошког истраживања и стваралаштва*, Београд, 1980; Душан Савићевић, *Методологија истраживања у васпитању и образовању*, Врање, 1996; Никола Поткоњак и Вељко Банђур, *Методологија педагогије*, Београд, 1999). Утврдите у чему су **сличности**, а у чему **разлике** (почев од наслова) међу тим методологијама. (Пронађите те методологије у факултетској или некој другој библиотеци.)

Сличности:
Разлике:

VII	ЧИНИОЦИ СИСТЕМА ВАСПИТАЊА И ОБРАЗОВАЊА
------------	---

35.	Који од понуђених фактора, по Вашем мишљењу, имају најважнију улогу у ВАСПИТАЊУ? (Рангирајте понуђене факторе тако да бројем 1 означите онај за који сматрате да је најважнији, бројем 7 онај за који сматрате да је најмање важан. Остале факторе распоредите по важности између бројева 1 и 7)
------------	---

- ☐ Медији
☐ Школа
☐ Породица
☐ Вршњаци
☐ Локална заједница (средина)
☐ Верска заједница и институције
☐ Институције културе (биоскоп, позориште, музеј)

36.	Који од понуђених фактора, по Вашем мишљењу, имају најважнију улогу у ОБРАЗОВАЊУ?
------------	--

- ☐ Медији
☐ Школа
☐ Породица
☐ Вршњаци
☐ Локална заједница (средина)
☐ Верска заједница и институције
☐ Институције културе (биоскоп, позориште, музеј)

37.	Образложите одговор.
------------	-----------------------------

Школовање представља процес којим се означава стицање образовања и васпитања у посебним институционалним (школским) оквирима у оквиру школског система. Школски систем представља значајан део система васпитања и образовања једног друштва и односи се на укупност школских институција (установа) свих ступњева у једној земљи, које су на одређени начин организоване и међусобно повезане. Систем васпитања и образовања у нашој земљи чине:

Предшколско васпитање и образовање подразумева васпитање и образовање деце предшколског узраста, односно узраста од шест месеци до поласка у основну школу. Припремни предшколски програм остварује се као програм припреме за полазак у основну школу у оквиру предшколског васпитања и образовања и остварује се са децом у години пред полазак у школу, у трајању од четири сата дневно, најмање девет месеци. Носиоци предшколског васпитања и образовања су предшколске установе. Предшколска установа обавља и делатност којом се обезбеђује исхрана, нега, превентивно-здравствена заштита и социјална заштита деце предшколског узраста. У оквиру предшколског програма установе, остварују се редовни програми васпитно-образовног рада у целодневном и полудневном трајању, а могу да се остварују и други посебни и специјализовани програми, у складу са потребама и интересовањима деце, родитеља, односно старатеља, према могућностима предшколске установе и јединице локалне самоуправе.

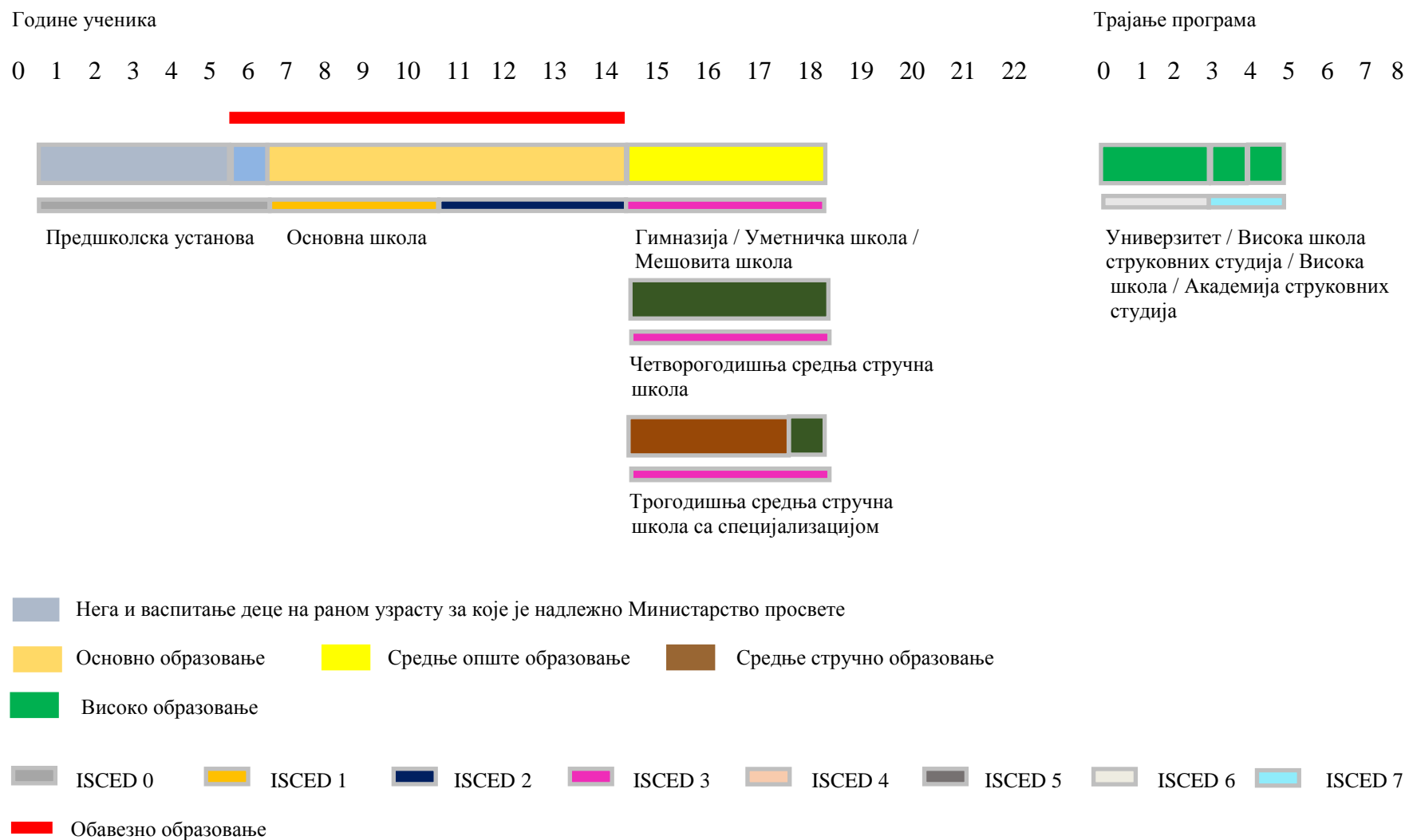
Основно образовање и васпитање подразумева васпитање и образовање деце школског узраста, односно узраста од шест и по до петнаест година. Основно образовање и васпитање је делатност од непосредног друштвеног интереса и остварује се као јавна служба. Основно образовање и васпитање је обавезно, траје осам година и остварује се у два образовно-васпитна циклуса. Први циклус обухвата први, други, трећи и четврти разред. За ученике првог циклуса организује се разредна настава. Други циклус обухвата пети, шести, седми и осми разред. За ученике другог циклуса организује се предметна настава.

Средње образовање и васпитање подразумева образовање и васпитање деце узраста од петнаест до деветнаест година. Носиоци средњег образовања и васпитања су средње школе. Средња школа остварује школски програм општег, стручног и уметничког образовања, а може да остварује и: индивидуални образовни план за ученике и одрасле са сметњама у развоју, индивидуалан програм српског језика, односно језика националне мањине за ученике који не познају језик на коме се изводи настава, школски програм за музичко и балетско образовање, школски програм за образовање одраслих, васпитни програм за ученике у школи са домом, програм специјалистичког и мајсторског образовања, програм образовања за рад, програме стручног оспособљавања, обуке и друге програме, у складу са посебним законом. Изузетно, може да остварује и предшколски програм, а средња школа – предшколски програм, програм основног образовања и васпитања и васпитни програм. Осим наведених програма установа може да остварује и друге програме и активности усмерене на унапређивање образовно-васпитног рада, повећања квалитета и доступности образовања и васпитања.

Високо образовање представља делатност која се остварује кроз академске и струковне студије на основу одобрених, односно акредитованих студијских програма за стицање високог образовања. На академским студијама изводи се академски студијски програм, који оспособљава студенте за развој и примену научних, стручних и уметничких достигнућа. На струковним студијама изводи се струковни студијски програм, који оспособљава студенте за примену знања и вештина потребних за укључивање у радни процес.¹⁵

¹⁵ Закон о основама система образовања и васпитања (2009). Службени гласник Републике Србије, бр. 72/2009.

ОСНОВЕ СИСТЕМА ОБРАЗОВАЊА У СРБИЈИ¹⁶

¹⁶ Адаптирано према: *The structure of the European education systems 2016/17: schematic diagrams* (2016). Brussels: Eurydice.

38.	Одредите значење следећих елемената васпитног система:
------------	---

а) Формални систем васпитања:

б) Неформални систем васпитања:

в) Информални систем васпитања:

39.	Дефинишите институционално и ванинституционално образовање и образложите сличности и разлике између ова два појма.
------------	---

40.	Према тексту из <i>Опште педагогије</i> , у редакцији Н. Поткоњака, Учитељски факултет, Београд, 1996, (у којој се наводе основни облици и садржаји васпитно-образовног рада школе) дефинишите следеће термине:
-----	---

Делатност и садржаји школског рада	Појмовно одређење
Редовна настава	
Додатна настава	
Допунска настава	
Изборна настава	
Практична настава	
Факултативна настава	
Ваннаставне активности	
Друштвене и слободне активности	
Културне и друге активности	
Друштвено – користан рад	
Заједнице ученика	

41.	Анализирајте основну школу по следећем моделу: системска питања, планирање и програмирање васпитно-образовног процеса, циљеви и задаци васпитања и образовања и положај учесника у васпитно-образовном процесу.
-----	---

а) Системска питања (време трајања, број циклуса, временска организација, полазак деце у школу, број ученика у одељењу, начин груписања деце):

б) Планирање и програмирање васпитно образовног-процеса (предметни систем, садржај, организација простора, структура и садржај васпитно-образовне делатности школе):

в) Циљеви и задаци васпитања и образовања:

г) Положај учесника у васпитно-образовном процесу (положај ученика и положај наставника у васпитно-образовном процесу):

42.

На основу понуђених категорија урадите упоредну анализу школског система у Републици Србији и школског система у држави по избору:

КРИТЕРИЈУМИ УПОРЕДНЕ АНАЛИЗЕ	ШКОЛСКИ СИСТЕМ У РЕПУБЛИЦИ СРБИЈИ	ШКОЛСКИ СИСТЕМ У _____
Структура и организација обавезног образовања (почетак и трајање обавезног образовања, предмети/наставне области које се изучавају током обавезног образовања, трајање школске године)		
Структура и организација средњег образовања (структура и трајање средњег образовања, врсте средњих школа и карактер образовања)		
Структура и организација високог образовања (типови институција и програма, обухват високим образовањем)		
Евалуација (школског система у целини; рада школа и наставника; образовних постигнућа ученика)		
Образовање и стручно усавршавање наставника		

Породица је значајан чинилац система васпитања и образовања. За наставника је нарочито важно да познаје основне карактеристике породице ученика. Такође, за наставника је важно да се упозна са педагошким схватањима родитеља. То му омогућава да, полазећи од знања, искустава и ставова родитеља, успешније сарађује са њима.

Систем педагошких ставова родитеља називамо имплицитном педагогијом. Имплицитна педагогија родитеља јесте систем свесних циљева васпитања, знања и веровања о природи и развоју малог детета и уверења о могућим и целисходним начинима за постизање тих циљева. Имплицитна педагогија манифестује се на три нивоа:

1. **лична психологија** - знања и веровања о природи детета, факторима развоја и учења, уверења о потребама и могућностима деце одређеног узраста;
2. **филозофија васпитања**, у ужем смислу - систем вредности и из њега изведени васпитни циљеви;
3. **лична педагогија** - уверења о могућим и адекватним васпитним поступцима.¹⁷

а) Интервјуишите три родитеља користећи понуђени протокол интервјуа.

Карактеристике родитеља	Родитељ 1	Родитељ 2	Родитељ 3
Мајка / Отац			
Године			
Број деце у породици			
Образовање родитеља			
Занимање родитеља			

ИНТЕРВЈУ

1. **Лична психологија** - знања и веровања о природи детета, факторима развоја и учења, уверења о потребама и могућностима деце одређеног узраста:

- Када почиње, а када се завршава детињство?
- Када бисте детињство поделили на неке етапе које би то етапе биле? Од које до које године трају?
- Шта је особено за сваку од њих?
- У чему су сличности између детета и одраслог?
- У чему су разлике између детета и одраслог?
- Које су основне потребе детета?
- Који чиниоци су пресудни за развој детета?

2. **Филозофија васпитања у ужем смислу** - систем вредности и из њега изведени васпитни циљеви.

- Какав човек бисте желели да Ваше дете постане?

¹⁷ Арежина, О. и Пешић, М. (1982). Стил васпитања од 0 до 3 године. *Зборник ИПИ*, Бр.15, 251-363.

3. Лична педагогија - уверења о могућим и адекватним васпитним поступцима

- Колико времена у току дана проводите са дететом? Како проводите заједничко време, опишите шта најчешће радите. Које активности најчешће упражњавате са својим дететом?
- Да ли често користите казне да бисте постигли да се дете понаша онако како треба? Које казне најчешће употребљавате? За које понашање?
- Да ли често користите награде да бисте постигли да се дете понаша онако како треба? Које награде најчешће употребљавате? За које понашање?
- Шта очекујете од школе? Да ли су Ваша очекивања испуњена?
- Шта очекујете од наставника? Да ли су Ваша очекивања испуњена?

43.	Анализирајте добијене одговоре.
-----	---------------------------------

X	ВАСПИТНИ ЗНАЧАЈ СРЕДСТАВА МАСОВНЕ КОМУНИКАЦИЈЕ
----------	---

44.	Анализирајте једну образовну емисију за децу.
------------	--

Назив и тема емисије:

Време емитовања:

Кратак садржај:

Да ли и на који начин деца учествују у емисији?

Анализа васпитне функције:

Анализа образовног значаја:

Процена могућности и начина коришћења у настави:

45.	Анализирајте један дечји часопис.
-----	-----------------------------------

Назив часописа:

Садржај часописа:

Илустрације:

Предвиђене активности за децу:

Анализа васпитне функције:

Анализа образовног значаја:

Процена могућности и начина коришћења у настави:

XI	ПЕДАГОШКИ ПОЗИВ
-----------	------------------------

46.	Мисли о наставнику:¹⁸
------------	---

- Ако је обућар рђав мајстор и таквог учини свога ученика, то држави неће много штетити. Атићани ће бити нешто горе обувени – то је све што ће из тога проистећи. Али ако учитељи буду то само по имену, ако они буду рђаво своје обавезе извршавали, онда ће последице бити другачије. Рђав посао који излази из њихових руку створиће читава незнаљачка поколења која ће упропастити будућност отаџбине.

Платон

- Учитељи у својим рукама држе будућност света.

Дистервег

- Ако учитељ воли само посао, он је добар учитељ. Ако учитељ воли ученика као отац или мајка, он је бољи од оног учитеља који је прочитао све књиге али не воли посао, ни ђаке. Кад учитељ сједини љубав према послу и према ученицима – он је савршен учитељ.

Л. Н. Толстој

- Ситни су они људи који учитељев рад за ситно сматрају.

Доситеј Обрадовић

- Једини учитељ достојан тог имена је онај који побуђује дух слободног мишљења и развија осећај личне одговорности.

Јан Амос Коменски

- Ја сматрам да онај који уме да образује дечји ум и дечју душу, вреди више од живописца, од вајара, од сваког другог уметника.

Хризостом

- Један проценат „шкарта“ у било ком подручју материјалне производње није много. Један промил „шкарта“ у раду учитеља огроман је губитак за сваки народ.

А. С. Макаренко

47.	Изрази своју мисао о наставнику:
------------	---

¹⁸ Реч наставник, овде има шире значење, односи се на све стручњаке који се баве педагошким радом.

48.	Најоригиналније мисли ваше студијске групе о наставнику:
-----	--

49.	Зашто сте се определили за педагошки позив:
-----	---

Опредељивање за педагошки позив руковођено је специфичним мотивима. Резултати истраживања показују да су најфреквентнији мотиви избора педагошког позива следећи: љубав према деци, љубав према позиву, социјални статус, економски статус, породична традиција, личност наставника, немогућност уписа на други, жељени факултет, радно време и програм факултета, више школе.

50.	<i>Рангирајте</i> наведене мотиве тако што ћете редни број 1 придружити оном мотиву који је за Вас био најважнији, редни број 9 оном који је био најмање важан, док ћете остале мотиве распоредити између 1 и 9 по важности коју су имали у Вашем опредељивању за позив.
-----	--

<i>Мотиви за избор позива</i>	Ранг	Просечан ранг
Љубав према позиву		
Породична традиција		
Економски статус		
Социјални статус		
Мој наставник		
Немогућност уписа на други, жељени факултет		
Програм факултета		
Љубав према деци		
Радно време		

51.	Упоредите Ваше ранговање са ранговањем осталих чланова студијске групе. Објасните сличности и разлике? Израчунајте просечни ранг за сваки мотив.
------------	---

52.	Листа основних мотива ваше студијске групе за избор педагошког позива:
------------	---

53.	Прочитајте и анализирајте текст „Љубав према педагошком раду“.
------------	---

Љубав према педагошком раду

Нема сумње да љубав према позиву, младим људима, свест о озбиљности васпитачког рада и вера у моћ васпитања, имају значајну улогу у практичној васпитно-образовној делатности. Познати књижевник Чехов каже: „Учитељ мора да буде уметник ватрено заљубљен у своје дело. То је оно што му посао чини привлачним.“ Трстењак истиче: „Без љубави нека нико не улази у храм просвете, јер ће бити несретан...“. Љубав према позиву снажно мотивише на рад, подстиче свежину ума, јача снагу воље, развија стваралаштво, чини човека задовољним и сигурним у свом послу. Она значи пуно за веру у људе, себе и живот. Велики педагози као што су Коменски, Русо, Песталоци, Макаренко,... указали су на љубав према деци и омладини као један од битних услова за успешан рад са њима. Разуме се та љубав не сме бити болећива, пуна попуштања и анархичности, него реална, конструктивна и одговорна. Коменски тврди: „Ти не можеш радити као учитељ ако не поступаш као отац.“ Да не би љубав скренула путевима попустљивости, неозбиљности и нереди Ушински је писао: „Треба да влада озбиљност која дозвољава шалу, али не претвара цели посао у шалу, умиљатост без притворства, правичност без ситничарства, доброта без саблазни, ред без педантизма и, што је главно, сталан разуман рад.“ Макаренко је писао: „Љубав према младима огледа се у сталним захтевима које им постављамо, у разумној строгости коју за њихово добро показујемо и забранама које у прилог њиховог развоја чинимо.“ Овде у потпуности важе Макаренкове речи: „Ја сам строг према ученицима зато што их поштујем.“

54.	Какво мишљење имате о наведеним мислима педагошких класика? Са чиме бисте се сложили? Шта бисте изменили и додали?
------------	---

55.	Када сте одлучили да се бавите педагошким позивом?
------------	---

56.	Упоредите Ваш одговор са одговорима осталих чланова студијске групе.
------------	---

57.	Опиши свог наставника:
------------	-------------------------------

а) Пажљиво прочитајте Ваш текст о наставнику и наведите његове људске и стручне особине:

Људске особине	Стручне особине

б) Ранг листа људских и стручних особина наставника студијске групе:

Људске особине	Стручне особине

в) Наведите особине наставника које сматрате пожељним и непожељним:

Пожељне особине	Непожељне особине

г) Ранг листа пожељних и непожељних особина наставника студијске групе:

Пожељне особине	Непожељне особине

58.	Формирајте парове. Интервјуишите колегу из групе. Тема о којој ћете разговарати јесте добар наставник.
-----	--

а) Особине личности, способности, вештине, интересовање и искуство

Особине или црте личности у ужем смислу (у ширем смислу и способности су црте личности) дефинишемо као сличне тенденције у понашању. Црту снажљивости приписаћемо ономе ко у сложеним ситуацијама успева да нађе право решење са довољном учесталошћу да се може говорити о сталној тенденцији у понашању. Други критеријум је низ ситуација у којој је неко понашање доследно: ако је број ситуација велики, ако у великом броју најразличитијих ситуација особа налази решење можемо рећи да је снажљива. Трећи критеријум је интезитет реакције у одређеној ситуацији. Црта је диспозиција за понашање која настоји да се испољи у понашању на сличан начин у сличним ситуацијама.

Способности или унутрашње диспозиције јесу оне особине личности од којих зависи разлика у успешном обављању одређених послова, уколико они који их обављају имају слично искуство и уколико су подједнако мотивисани да те послове успешно обаве. Разлике у успешности у обављању неког посла резултат су деловања више фактора: унутрашњих диспозиција које називамо способностима, степена увежбаности одређене активности, мотивације, услова рада ...

Интересовања су преференције према одређеним садржајима или активностима. Интересовања се ослањају на способности. Интересовања имају својство васпитљивости, она се развијају и негују васпитањем.

Искуство у ужем смислу подразумева сензорна искуства (резултат је опажања, слушања...). Искуство у ширем смислу јесте резултат учења. Учење је релативно стална промена у понашању.

Вештина је особина да обављамо неку радњу са успехом. Вештине су научене, резултат су учења одређене делатности. У ужем смислу односе се на физичке вештине, у ширем смислу укључују и социјалне вештине као што су сарадња са другима и слушање другог.

б) Анализирајте одговоре које сте добили у интервјуу.

КАРАКТЕРИСТИКЕ НАСТАВНИКА

Особине личности	
Способности	
Вештине	
Интересовања	
Знања	
Остало	

- в) Издвојите три својства за која сматрате да су најважнија за доброг наставника.
Образложите Ваш избор.**

г) Дечји цртеж "доброг наставника" и цртеж "лошег наставника".

- 1) Замолите једног ученика да нацрта "доброг наставника" и "лошег наставника".
- 2) Анализирајте цртеж.

ОСОБИНЕ НАСТАВНИКА

Проучавајући које особине наставника ученици цене **Артур Церсајлд** је утврдио да ученици највише цене:

- 1) људске квалитете (веселу нарав, природно држање, љубазност у односу са ученицима),
- 2) квалитете који се односе на одржавање дисциплине (фер однос, праведност у изрицању дисциплинских мера, постојаност у ставовима и односу према ученика),
- 3) квалитете који одликују наставников физички изглед (општа привлачност, пристојан спољашњи изглед, пријатан начин говора) и
- 4) наставне квалитете (спремност да помогне ученицима, ентузијазам у раду, вештину занимљивог предавања).

У истраживању ставова ученика основних школа у Србији **Јован Ђорђевић** је дошао до закључка да ученици цене следеће **људске квалитете** наставника: доброту, великодушност, веселост, духовитост, сталоженост, одмереност, озбиљност, одговорност у раду, пријатност, љубазност, културно понашање, оштроумност, сналажљивост, саосећајност, спремност да опрости, племенитост, приступачност, реалност, скромност, упорност, достојанственост, одушевљење за рад, савременост, искреност .... У односу наставника према ученицима они цене: спремност да им се помогне, разумевање, једнак третман свих ученика, умерену строгост, изражавање симпатије и љубави, способност да одржава ред и дисциплину, културно понашање, пријатељски однос, умерен тон у разговору са ученицима, спремност на сарадњу, стрпљивост, поклањање пажње слабијим ученицима, да не вређа ученике, да није груб према ученицима ... Дobar **предавач** је онај наставник који: добро објашњава, понавља градиво, јасан је у захтевима, занимљиво и духовито предаје, не показује журбу у обради градива, испољава живост у раду, не прекида ученике у излагању, не чита из књиге, држи се уџбеника и не испитује одмах после одржаних предавања. Као **оцењивач** наставник је добар ако: објективно оцењује, често испитује ученике, благо оцењује, даје јавно оцену, дозвољава ученицима да се пре одговора концентришу ...

Према истраживањима **Роберта Ричија** карактеристике **доброг наставника** јесу следеће: остварује самоконтролу, одржава равнотежу у контакту са ученицима, показује ентузијазам у раду, воли децу и свој позив, са задовољством обавља своје послове; омогућује ученицима да раде и решавају проблеме на индивидуална темпом; добро организује наставу, зналачки распоређује време и умешно се користи наставним средствима; планира ученичке активности и вешто их води да самосталним радом и размишљањем овладају садржајем, интересује се за ученике као личности, усмерава ученике да објективно вреднују резултате свога рада ... **Лош наставник** не поштује захтеве ученика, лако се узбуђује, упућује исувише захтева, показује нестрпљење, кажњава, исмејава ученике, показује несигурност, неинтересује се за наставу, не показује ентузијазам, намеће своје мишљење и ставове, осујећује иницијативу ученика, не дозвољава самосталност и оригиналност ученика, лош је организатор, није у стању да рационално планира време, неумешно користи наставна средства, очекује да ученици сами знају шта треба да раде и задовољан је ако раде било шта ...

Истраживање која је обавио **М. Перишић** показују, да је најчешћи узрок конфликта између наставника и ученика (48.96%) наставниково необјективно испитивање и оцењивање. Због нетолерантног и некоректног односа наставника према ученицима конфликти су учестали код 34.90% ученика. Најчешћи конкретни разлози јесу следећи: омаловажавање ученика пред разредом, вређање ученика, непоштовање мишљења ученика, клима у којој изгледа да је наставник увек у праву и да је увек исправно оно што он каже и оно за што се наставник залаже. Занимљиво је да скоро 10% ученика изјављује да су се сукобили са наставницима својом кривицом.

59.	Драјкурс наводи два типа наставника: ауторитарни и демократски тип.
-----	---

- **ауторитарни тип** је: шеф, има оштар глас, наређује, исказује моћ у свакој прилици, врши притисак на ученика, захтева сарадњу, натура мишљење, води дуге монологе, искључиво је он као шеф одговоран за све.
- **демократски тип** је: управник, има љубазан глас, он предлаже, подстиче ученика, задобија сарадњу, нуди мишљења, води ученика, охрабрује га, помаже му, води дијалог са учеником, подељена је одговорност у групи.

а) Упореди ова два типа наставника и напиши свој коментар:

б) Ако неко тврди да је демократски тип наставника доминантан на свим нивоима образовања: у млађим разредима основне школе, у старијим разредима основне школе, у средњој школи и на факултету, добро размислите о овој тврдњи и искажите своје мишљење да ли се, и у којој мери, слажете с њом:

5 – у потпуности се слажем; 4 – углавном се слажем; 3 – неодлучан сам; 2 – углавном се не слажем; 1 – у потпуности се не слажем.

• у млађим разредима основне школе	• у старијим разредима основне школе	• у средњој школи	• на факултету
5 4 3 2 1	5 4 3 2 1	5 4 3 2 1	5 4 3 2 1

в) Утврдите позитивне, неутралне и негативне ставове Ваше студијске групе према доминацији демократског типа наставника на сва четири нивоа образовања.

Позитивне ставове ћете добити ако саберете све одговоре „у потпуности се слажем“ и „углавном се слажем“; *неутралне ставове* ћете добити ако саберете све одговоре „неодлучан сам“ и *негативне ставове* ћете добити ако саберете одговоре „углавном се не слажем“ и „у потпуности се не слажем“. Надамо се да Вам израчунавање процената неће представљати тешкоћу.

Нивои образовања	Позитиван став %	Неутралан став %	Негативан став %
• млађи разреди основне школе			
• старији разреди основне школе			
• средња школа			
• факултет			

г) Ваш коментар добијених резултата је:

ВАСПИТНИ СТИЛОВИ НАСТАВНИКА

По мишљењу многих педагога карактер односа који се упостављају у васпитном процесу јесте кључ за његово разумевање. Изрази социјална и психолошка клима у разреду најчешће се користе за означавање интеракцијско-комуникацијског аспекта васпитања.

Најпознатија типологија наставника произашла је из типологије вођства **Курта Левина** и сарадника. Постоје три типа односа између наставника и ученика: ауторитарни, демократски и равнодушни (незаинтересовани). Ауторитарни наставник је концентрисао све улоге и врсте моћи које из њих произилазе: он одлучује о свим аспектима активности ученика, он захтева покоравање стандардима које сам поставља, он спутава индивидуалну иницијативу ученика, не води рачуна о ученичким жељама, циљевима, гуши и фрустрира индивидуалне разлике и не допушта слободан развој личности. Демократски тип наставника настоји да распореди улоге и моћи које из њих произилазе на све чланове групе-разреда: он себе доживљава као једног од чланова групе, са ученицима успоставља партнерски однос, васпитно-образовни рад заснива на начелу активног и индивидуалног учешћа ученика, подстиче ученике да дају своје мишљење, користи и проширује ученичке идеје, поштује њихова осећања, отвара простор за аутономно деловање ученика у настави. Са незаинтересованим наставником ученици су препуштени сами себи, наставник је пасивни посматрач, он је незаинтересован за активност ученика.

Андерсон разликује два облика понашања наставника према ученицима, односно два типа наставника: доминантни и интегративни тип. Први гуши и фрустрира индивидуалне разлике и не допушта слободан развој личности, не води рачуна о ученичким жељама, циљевима, и присиљава их да се прилагоде наставниковом стандарду. Одговара ауторитарном стилу вођења који је утврдио Курт Левин. Други, интегративни тип наставника, израз је демократског односа: овај наставник отвара простор за аутономно деловање ученика у настави, развијају се пријатељски међуљудски односи.

Фландерс разликује индиректне и директне утицаје наставника. Индиректно утицање карактерише подстицање ученика да дају своје мишљење, наставник користи и проширује ученичке идеје, поштује њихова осећања. Директан утицај наставника имамо онда када доминирају наставникова објашњења, оријентација на негативно поткрепљење, критиковање понашања ученика, управљање учениковом активношћу.

Трагајући за општим категоријама понашања наставника **Хјуз** издваја систем од седам категорија помоћу којих дефинише два типа наставника, моћног и флексибилног наставника.

Систем категорија наставникове социјалне активности у разреду

Категорије	Опис понашања наставника
Функција контроле	Одређује садржај рада како општи, тако и појединачно за сваког ученика. Напредовање ученика зависи од наставника.
Наметање наставника	Наставник ауторитативно намеће ученицима садржаје и начине рада. Дисциплину одржава критикама и наредбама.
Функција олакшавања	Подстиче ученике на активност, упућује ученике на различите начине решавања задатака и својом флексибилношћу олакшава учење.
Функција развијања садржаја и активности	Наставник поштује мишљења ученика, подстиче самосталност, уважава идеје ученика, подстиче разноврсност, помаже сналажење ученика у различитим ситуацијама.
Функција личног реаговања	Наставник учествује у решавању личних проблема ученика. У одељењу делује као саветник и терапеут. Помаже у решавању конфликта.
Функција позитивне афективности	Подстиче, похваљује и води ученике у правцу самосталног рада. Афирмативним ангажовањем подстиче иницијативу и креативно испољавање ученика у свим школским активностима.
Функција негативне афективности	Оптуђује ученике за неуспех, критикује их и омаловажава. Употребљава казну као основно средство. Понашањем изазива страх код ученика и осећање мање вредности. На репресивно понашање наставника ученици најчешће реагују деструктивно (пасиван отпор, агресивност....).

60.	Ком типу су припадали Ваши родитељи, васпитач, учитељ, наставници у основној, средњој школи, факултету, а коме типу Ви припадате?
------------	--

	Аутократски	Демократски	Равнодушни
Родитељ			
Васпитач			
Учитељ			
Наставник ОШ			
Наставник СШ			
Универзитетски професор			
Студент			

61.	Опишите понашање наставника у једној конкретној ситуацији на основу које сте његов васпитни стил разврстали у аутократски.
------------	---

62.	Опишите понашање наставника у једној конкретној наставној ситуацији на основу које сте његов васпитни стил разврстали у демократски.
------------	---

63.	Опишите понашање наставника у једној конкретној наставној ситуацији на основу које сте његов васпитни стил разврстали у незаинтересовани.
-----	---

64.	Међусобни односи између ученика и наставника су темељ сваког успешног рада. Они могу бити позитивни и негативни. На чему се заснивају ти односи:
-----	--

а) *позитивни односи* се заснивају на међусобном поштовању, уважавању, разумевању, непосредности и искренности.

б) *негативни односи* се заснивају:

65.	Књигом „ <i>Модели разредне дисциплине</i> “ Слободанка Гашић-Павишић нас упознаје са више новијих модела одржавања разредне дисциплине. Овде ћемо детаљније анализирати виђење стилова понашања наставника у једном од понуђених модела.
-----	---

Ли Кантер сматра да најбољи начин да се у разреду одржава позитивна дисциплина Чврсте дисциплине подразумева чврсте, позитивне захтеве наставника, уместо његовог инертног или непријатељског понашања. Смирен, чврст, доследан наставник је успешнији у настави, него незахтевни, колебљив или непријатељски наставник, који код ученика стварају збуњеност и психолошке трауме. Овај аутор уочава **три типа наставника**, у односу на начин одржавања дисциплине на часу: чврсте наставнике, потчињене (субмисивне) и непријатељске.

Чврст наставник поставља јасне, директне захтеве, реагује самоуверено и брзо у ситуацијама које захтевају управљање понашањем, он је чврст, доследан и смирен. Он говори са ауторитетом и подржава оно што је рекао одговарајућим поступком. Чврст наставник је и емпатичан, праведан и активан. Пажљиво слуша шта ученици имају да му кажу, разговара са њима са уважавањем и поступа праведно. Он је захтеван, па ипак топао у интеракцији и пружа ученицима подршку и уважавање.

Попустљив, несамопоуздани, пасивни наставник сматра да не треба да поставља захтеве ученицима у погледу њиховог понашања. Он није у стању да јасно одреди које понашање очекује од ученика, а када постави захтеве то остане само на речима, јер није у стању да одговарајућим поступцима пропрати те своје захтеве.

Непријатељски наставник своје захтеве поставља тако што виче, прети или се изругује ученицима, он је агресиван и изазива ученике. Насупрот попустљивим наставницима, који неуспевају да ученици испуне њихове захтеве, непријатељски наставници су у томе успешни, али на такав начин да је то противно најбољим интересима ученика.

Примери понашања чврстог наставника у односу на попустљивог и непријатељског:

Разредна ситуација: Док Ви предајете два ученика у дну учионице разговарају и не обраћају пажњу на лекцију.

Попустљиво поступање наставника: „Молим вас (скоро молећиво), покушајте да престанете са причањем док ја предајем. Колико пута морам да вас опоменем?“

Коментар: Чак и када настоје да одрже правила у разреду, попустљиви наставници имају склоност да моле. Такво поступање је бесмислено и потцењује успешност наставника у одржавању дисциплине. Захтев да ученици „покушају“ да престану са причањем, није оно што стварно желите. Оно што желите је да они стварно престану да причају. Питајући ученике „Колико пута морам да вас опоменем?“ дајете им прилику да Вам одговоре нешто попут „Може ли пет стотина пута?“

Непријатељско поступање наставника: „Еј, вас двојица. Како се то понашате? Ви сте најбезобразнија деца коју сам ја имао малер да учим. Сад се окрените и завежите, ако знате шта је добро за вас.“

Коментар: Непријатељски наставници гледају на ситуацију као да је „ја против њих“. Они све примају лично. Код њих долази у обзир примена свих тактика, ако дају резултате. Да би постигао циљ „да буде победник“ прихватљива су сва средства, укључујући ту и гестове и тон гласа који изражавају бес. Ако ученици послушају то је обично из страха.

Чврсто поступање наставника: Док наставља да предаје, наставник прилази ученицима који причају и говори: „Вељко и Лазаре, у нашем разреду је правило да док један говори остали у разреду ћуте и слушају. Хоћу да престанете са причањем, да се окренете напред и да пазите на оно што предајем.“

Коментар: Чврсти, самопоуздани наставници поступају на смирен, поуздан и послован начин. Они остављају да дисциплински план обави цели посао. Оно што желе, саопштавају јасно. Такође, јасно је да су спремни да спроведу у дело свој дисциплински план.

Дјуијев модел решавања проблема

- 1) Чланови Ваше групе треба да преузму улогу наставника или улогу ученика, тако да свака група има једног наставника и четири ученика.
  - 2) У педагошком раду наставник се среће са проблемима у односу са ученицима. Џон Дјуи је предложио шестостепени модел решавања проблемских ситуација који може ефикасно да се употреби у решавању конфликта.
  - 3) Одаберите једну проблемску ситуацију и нађите решење за њу помоћу понуђеног модела.
- Ученик је по трећи пут побегао са часа енглеског језика.
  - Група ученика долази у супротну смену и упада на часове музичког васпитања.

- За време одмора група ученика организовала је тучу.
  - Ученик је непажљив на часу математике (задиркује друге ученике, тражи да изађе са часа).
- 4) Потребно је да се приликом решавања проблема придржавате Дјуовог модела решавања проблема. Дакле, почните од прве фазе. Важно је да се поједине фазе не прескачу. Не заборавите да Ви сада представљате ону улогу коју сте изабрали.

ДЈУИЈЕВ МОДЕЛ РЕШАВАЊА ПРОБЛЕМА

- 1. ДЕФИНИСАЊЕ ПРОБЛЕМА** (Ко су учесници? Опис понашања учесника. Циљеви и потребе учесника.)
- 2. СМИШЉАЊЕ МОГУЋИХ РЕШЕЊА** (Учестала решења - решења којима су сви учесници задовољни.)
- 3. ПРОЦЕЊИВАЊЕ РЕШЕЊА** (Претпоставка о успешности понуђених решења.)
- 4. ОДЛУКА О НАЈБОЉЕМ РЕШЕЊУ** (Одлука која је за све учеснике најбоља одлука.)
- 5. ОДРЕЂИВАЊЕ НАЧИНА СПРОВОЂЕЊА ОДЛУКЕ** (Ко спроводи одлуку? Која средства су нам потребна? Које вештине су нам потребне?)
- 6. ПРОЦЕНА КОЛИКО ЈЕ ПРОБЛЕМ УСПЕШНО РЕШЕН** (Начин на који ће се пратити остваривање и ефекти одабраног решења.)

ПРОБЛЕМ:

РЕШЕЊЕ ПРОБЛЕМА:

66.	Посматрајте један час одељенске заједнице и укратко опишите његов ток.
-----	--

Школа: _____ Одељење: _____

Учешће ученика у активностима у школи има различит карактер. Препознајемо пет нивоа учешћа ученика:

а) Одабрани али информисани. О учешћу ученика одлучио је наставник, али ученици разумеју циљ активности у којој учествују.

б) Консултовани и информисани. Активност планира наставник, али се мишљење ученика узима у обзир при доношењу одлука о начину реализације.

в) Наставник покреће активност, одлуке доносе заједно наставник и ученици. Наставник планира активност, али ученици равноправно учествују у доношењу одлука.

г) Наставник покрећу и воде активност. Ученици самостално планирају и изводе активности.

д) Иницијатива ученика, одлуке заједничке. Ученици покрећу и планирају активност али укључују наставника као помоћ у обезбеђивању средстава и развијању потребних знања и вештина за њихово извођење.

67.	Анализирајте час одељенске заједнице уз помоћ понуђене категоризације нивоа учешћа ученика.
-----	---

68.	Како процењујете улогу наставника на посматраном часу одељенске заједнице.
-----	--

XII	ЦИЉ И ЗАДАЦИ ВАСПИТАЊА
------------	-------------------------------

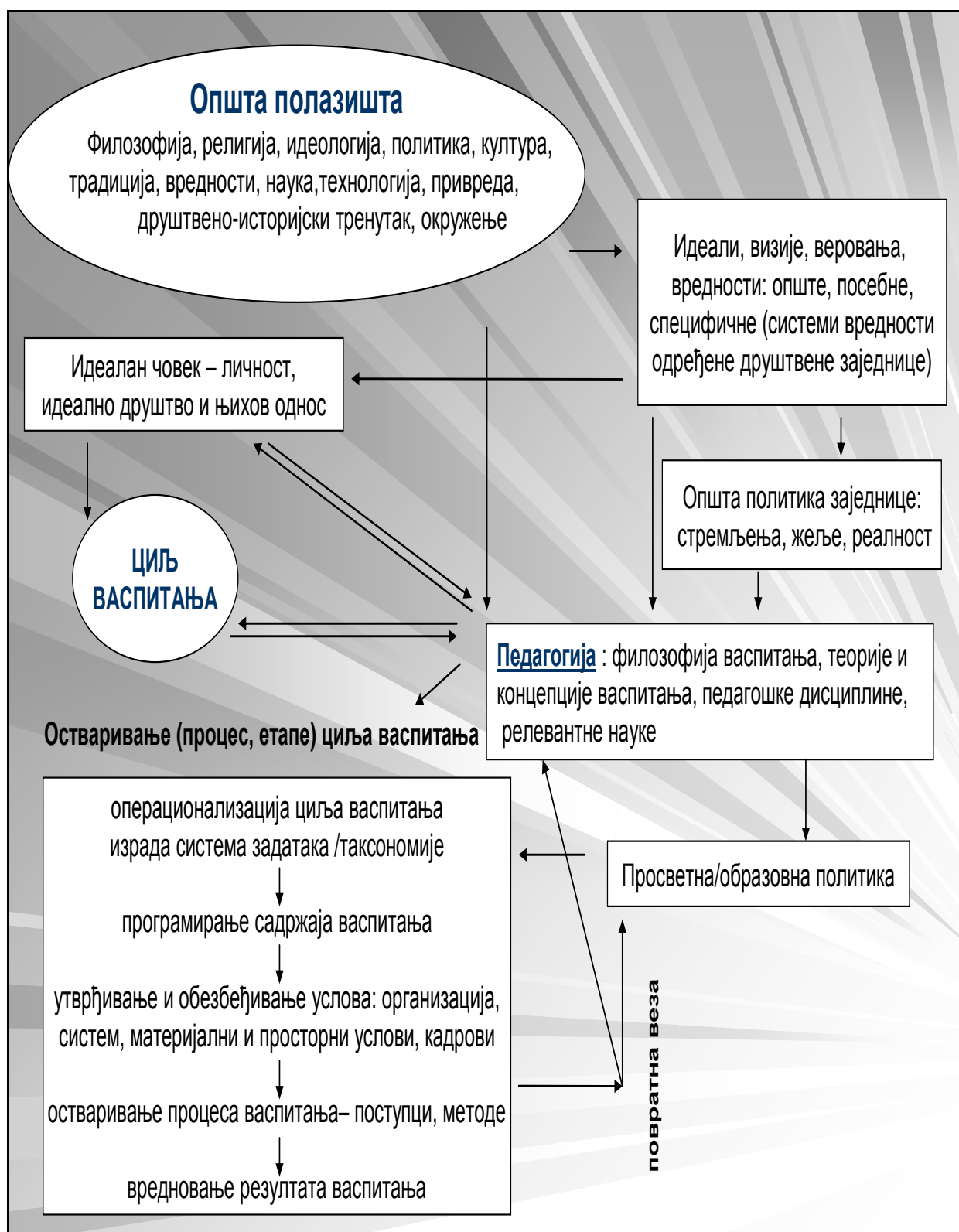
69.	Циљ и задаци васпитања произилазе из конкретних друштвених, економских, политичких, социјалних, филозофских и општекултурних односа. Како сте разумели те односе и њихов утицај на циљ и задатке васпитања:
------------	--

а) Ваша схватања:

б) Схватања студијске групе:

в) Доведите у међусобну везу друштвене промене и циљеве и задатке васпитања, па изведите закључак:

ЦИЉ ВАСПИТАЊА (од жеље до остварења)¹⁹

¹⁹ Адаптирано према: Н. Поткоњак (1999). *Васпитање – школа – педагогија*. Ужице: Учитељски факултет, 16.

70.	Проучите одговарајућу литературу и на основу шематског приказа образложите <i>САВРЕМЕНО СХВАТАЊЕ ЦИЉА ВАСПИТАЊА</i> :
-----	---

г) У одређивању васпитног идеала има нешто заједничко што временски и просторно повезује људска настојања, то је хармонијски развој личности. Шта Ви подразумевате под хармонијским развојем личности:

д) Песталоци је заговарао складан развој ума, срца и руке. Дајте краћи коментар:

ђ) Шта је, по Вашем мишљењу, циљ васпитања у нашем друштву?

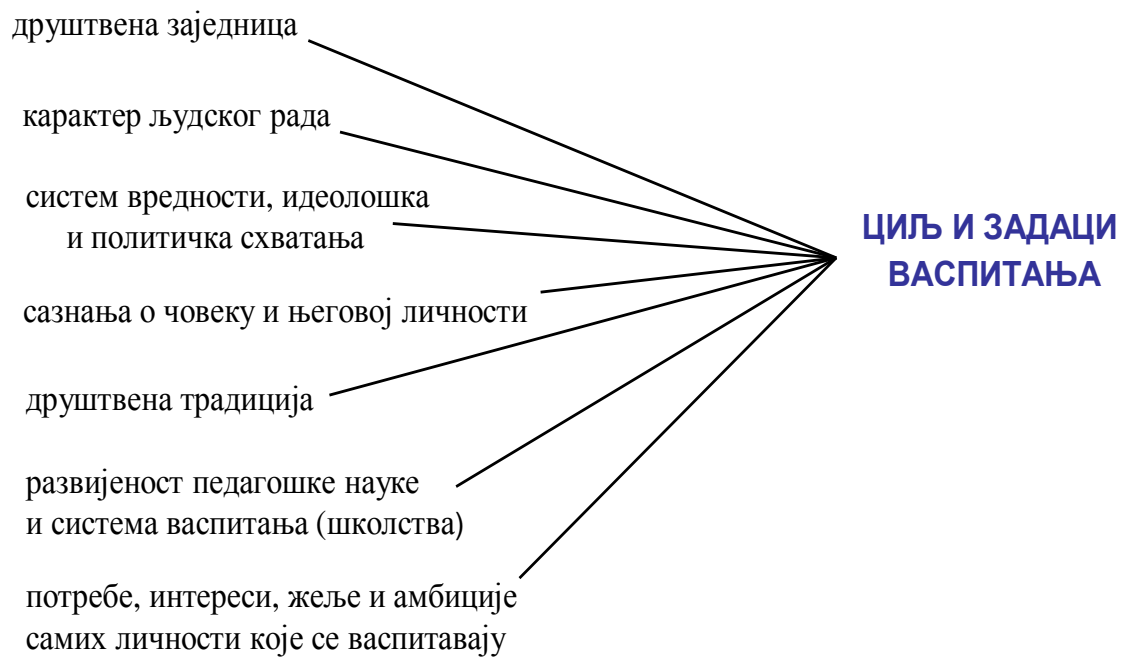
е) Наведи једну дефиницију циља васпитања и изврши њену анализу помоћу понуђеног модела:

Дефиниција: Циљ васпитања је

Модел за анализу циља васпитања

ПИТАЊА	АНАЛИЗА
Набројте и објасните битне појмове у формулацији циља	
Да ли се циљ односи на личност у целини или на одређени аспект – страну личности? Образложите.	
Да ли је циљ усмерен ка индивидуалним или ка друштвеним одредницама (вредностима, потребама)? Образложите.	
Да ли бисте нешто додали или изменили?	

ОСНОВНЕ ДЕТЕРМИНАНТЕ ЦИЉА И ЗАДАТАКА ВАСПИТАЊА

з) Објасните наведене детерминанте циља васпитања користећи одговарајућу литературу:

ЦИЉ ВАСПИТАЊА

Циљ васпитања изражава идеал човека, појединца или заједнице ка којем су усмерени васпитни напори. Васпитање је целисходна делатност, сврсисходност је важан, неодвојиви процес васпитања. Циљ васпитања има неколико основних функција.

- 1) планирање – одабир активности, садржаја, материјала, облика рада који су у функцији постављеног циља;
- 2) праћење и вредновање васпитног процеса – континуирано праћење процеса васпитања, сагледавање оствареног у односу на циљеве које смо поставили;
- 3) иновирање – измене садржаја и процеса васпитања и образовања на основу евалуације оствареног.

Циљеви васпитно-образовног рада најчешће су изражени кратким и уопштеним формулацијама. Оне садрже низ општих, апстрактних појмова. Такве формулације, управо зато што су веома уопштене, постају, у извесном смислу, универзалне и опште прихватљиве. Дешава се да исте формулације циља васпитања налазимо у различитим концепцијама васпитања и различитим васпитно-образовним системима. Та сличност може да буде само терминолошка, док суштина може да буде различита (на пример: хармонијска, свестрана, слободна, демократска личност).

Садржина циља васпитања може бити веома различита, што директно зависи од концепције васпитања коју аутори заступају. У теорији васпитања постоје две групе схватања о циљевима васпитања и најчешће се одређују као *друштвено усмерено* и *слободно васпитање*.²⁰

1) Друштвено усмерено васпитање

Циљ васпитања јесте укључивање појединца у заједницу, припремање за живот у заједници, развијање оних својстава која су значајна за заједницу. У први план долазе интереси и потребе заједнице, а васпитање има за циљ да изгради таквог човека који ће моћи ефикасно да се уклопи, потчини, прилагоди заједници. Заједница је изнад појединца који јој припада и служи. За све чланове постоје исти, универзални циљеви васпитања.

2) Слободно васпитање

Циљ васпитања изводи се из индивидуалних потреба, способности, интересовања појединца. Индивидуа је изнад заједнице, њене потребе и интереси важнији су од интереса заједнице. Васпитање не може да буде исто за све, оно мора да је до краја индивидуално, појединачно, диференцирано.

Критика циља васпитања које за основну детерминанту има заједницу почива на ставу да овакво васпитање спутава, то је васпитање које нивелише и гуши разлике. Суштина критике циља васпитања који за основну детерминанту има индивидуу, јесте у процени да је такво васпитање несоцијално. Ако у васпитању занемаримо социјалну димензију, за последицу имамо асоцијалне појединце који не умеју и не желе да се уклопе и прилагоде захтевима живота у заједници.

У различитим концепцијама васпитања циљ васпитања се разликује: може да се односи на личност у целини, или на одређени аспект, аспекте или стране личности. Савремена педагошка идеја јесте да циљ васпитања треба да се односи на личност у целини.

---

²⁰ Поткоњак, Н. (1977). *Теоријско-методолошки проблеми педагогије*. Београд: Просвета.

71.	Конкретизација циља и задатака васпитања на основама свестраног развоја обухвата четири подручја васпитања. То су:
-----	---

КОНКРЕТИЗАЦИЈА ЦИЉА ВАСПИТАЊА

Под разрадом општег циља васпитања подразумевамо његову конкретизацију и операционализацију.

Конкретизација јесте мисаоно-логички поступак којим разграђујемо општи циљ у систем посебних задатака. Реч је о разради која се држи правца од апстрактног ка конкретном, а којом се ближе одређује карактер и природа циља васпитања. Задаци ипак задржавају висок ниво општости и у том смислу имају функцију усмерења и вођења васпитно-образовног процеса.

Операционализацијом циљева васпитно-образовног рада долазимо до исхода васпитања. Исходи су операционалне дефиниције теоријских појмова садржаних у формулацији циљева и задатака. Оперативни задаци дефинисани су терминима манифестног понашања које можемо да посматрамо и меримо. Исходима су дефинисана знања, способности, вештине, ставови и вредности које сваки ученик треба да развије. Исходи се односе на ученике и описују:

- систем знања које ученик формира и може да употреби у различитим ситуацијама
- карактеристике понашања ученика
- ставове и систем вредности на који се ослања понашање

Критеријуми разраде циљева васпитно-образовног рада могу бити различити:

- фазе развоја
- ступњеве школског система
- стране васпитања

Полазећи од страна васпитања разликујемо:

- задатке интелектуалног,
- задатке моралног,
- задатке естетског и
- задатке физичког васпитања.

Такође, задатке васпитања делимо на:

- развојне задатке – који су усмерени на подстицање или омогућавање развоја у целини или појединих потенцијала и особина личности
- задатке који се односе на стицање знања, вештина и навика, развијање ставова и вредности.

Конкретизација циља и задатака васпитања према странама васпитања

Развој личности је јединствен и целовит. Ради бољег прегледа и систематизације те јединствене целине, наука често прави условне поделе на основу којих одређене процесе и садржаје можемо боље упознати и објаснити.

Један општи систем задатака васпитања је према **странама васпитања свестране личности**. Односно, теоријски покушавамо да свестрану личност ближе одредимо према њеним својствима. Човек је умно и радно биће, које има своју друштвену и моралну димензију, која живи и ради према законима лепог и има своју физичку и здравствену основу за целокупни развој. Практично је немогуће одвојити, на пример човекову интелектуалну страну од моралне, јер без знања о моралним нормама друштвене заједнице нема ни доброг моралног васпитања. Али због потпуније анализе човекове свестраности и развијеније свести о томе шта све код свестране личности треба васпитањем изграђивати, теоретски га делимо на: интелектуално, друштвено-морално, естетско и физичко-здравствено васпитање.²¹

У педагошкој литератури детаљно је разрађен систем задатака за развијање све четири стране личности, у наставку је наведен један од начина.

Задаци интелектуалног васпитања су:

- усвајање научних знања и система вредности, умења, навика и формирање основе за поглед на свет
- развијање интелектуалних способности, умних и логичко-сазнајних својстава и способности личности (опажања, пажње, запамћивања, маште, мишљења)
- развијање мотивације за учење
- оспособљавање ученика за самостално стицање знања, за перманентно самообразовање и развијање култура и техника интелектуалног и другог рада.

Задаци друштвено-моралног васпитања су:

- морално сазнање и изградња моралне свести, оспособљавање сваког човека да морално процењује, шта је морално, а шта није на основу сазнатих и усвојених моралних норми које у нашем друштву владају
- оспособљавање за доживљавање моралних поступака (својих и туђих), развијање и неговање моралних осећања
- развијање моралне савести, кроз стварање услова за повезивање теорије (сазнања) и праксе (морално деловање)

Задаци естетског васпитања су:

- развијање способности за уочавање и процењивање лепог, стицање знања и схватање естетских вредности
- развијање способности за доживљавање естетских вредности
- развијање способности за стварање лепог у друштву, природи, уметности, раду и у односима према другим људима и себи самом

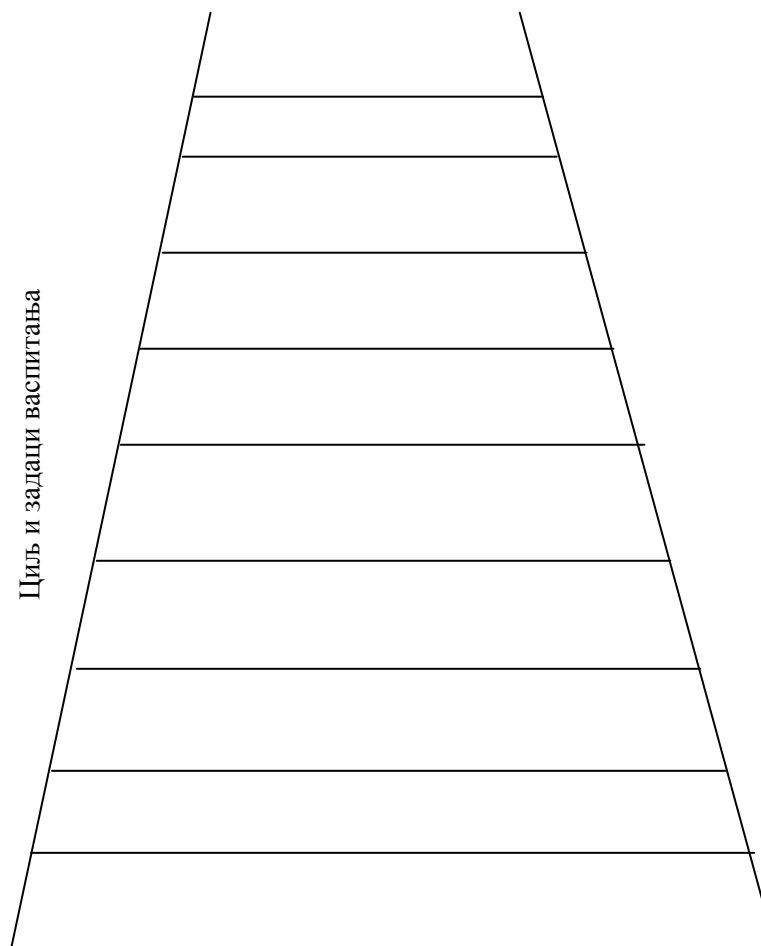
Задаци физичко-здравственог васпитања су:

- стицање неопходних знања из области физичке и здравствене културе, изграђивање навика које омогућавају да се човек влада и понаша у свом животу у складу са усвојеним знањима
- навикавање човека да правилно користи слободно време, испуњавајући га, једним делом, здравом телесном рекреацијом и разонодом
- развијање организма човека у целини и сваког његовог дела посебно, очување и јачање здравља, стварање услова за развој моторике и складног телесног развоја
- оспособљавање и навикавање личности да се током живота баву неком граном физичке културе и спортске делатности.

²¹ Трнавац, Н. и Ђорђевић, Ј. (2007). *Педагогија*. Београд: Научна Књига Комерц.

72.	Попуните табелу „Перспектива циљева и задатака школског васпитања“ уз помоћ рада проф. Недељка Трнавца „Циљ и задаци васпитања“ (у <i>Општој педагозији</i> , група аутора, у редакцији проф. Николе Поткоњака, Учитељски факултет, Београд, 1996):
-----	---

Перспектива циљева и задатака школског васпитања

Образложите:

Операционализација циљава васпитно-образовног рада резултира тзв. таксономијом. Таксономија јесте хијерархијски уређен след задатака. То је класификација васпитно-образовних циљева по нивоима. Таксономија америчког педагога Блума јесте пример примене поступка операционализације општих циљева васпитно-образовног рада. Оперативни задаци дефинисани су терминима манифестног понашања које можемо да посматрамо и меримо. Блумова таксономија обухвата когнитивно, афективно и психомоторно подручје.

КОГНИТИВНО ПОДРУЧЈЕ	
1.00. ЗНАЊЕ	
1.10.	Појединости
1.11.	Терминологије
1.12.	Специфичних чињеница
1.20.	Знање путева и начина третирања чињеница
1.21.	Познавање правила
1.22.	Познавање смерова и низова
1.23.	Познавање класификација и категорија
1.24.	Познавање критеријума
1.25.	Познавање методологије
1.30.	Знање општих појмова и универзалија у некој области
1.31.	Знање принципа и генерализација
1.32.	Знање теорија и структура
2.00. СХВАТАЊЕ	
2.10.	Превођење
2.20.	Тумачење
2.30.	Екстраполација
3.00. ПРИМЕНА	
4.00. АНАЛИЗА	
4.10.	Анализа елемената
4.11.	Анализа односа
4.12.	Анализа организационих начела
5.00. СИНТЕЗА	
5.10.	Израда оригиналног и самосталног извештаја
5.11.	Израда плана
5.12.	Израда система апстрактних односа
6.00. ЕВАЛУАЦИЈА	
6.10.	Евалуација према унутрашњим критеријумима
6.11.	Евалуација према спољашњим критеријумима

а) Појмови којима се постављају и вреднују таксономијски циљеви когнитивног подручја.

У табели су дати примери шта дете треба да зна и уме да уради. Допуните понуђену листу.

Знање	Разумевање	Примена	Анализа	Синтеза	Евалуација
<ul style="list-style-type: none"> • именује • организује • дефинише • препозна • поређа • повеже • понови • репродукује • запамти • означи • наброји 	<ul style="list-style-type: none"> • опише • објасни • класификује • идентификује • расправља • лоцира • сортира • појасни • допуни • преводи 	<ul style="list-style-type: none"> • примени • покаже • одабере • употреби • илуструје • интерпретира • припреми • планира • реши • практикује 	<ul style="list-style-type: none"> • категорише • упореди • супротстави • диференцира • критикује • провери • дискриминише • представи • анализира • процени • растави • поређа • појасни 	<ul style="list-style-type: none"> • сакупи • конструише • организује • планира • припреми • компонује • креира • удружи • формулише • напише • састави • модификује 	<ul style="list-style-type: none"> • процени • утврди • критикује • изабере • упореди • брани • просуди • вреднује • сабере • степенује • закључи

У табели су понуђени примери задатака за појединачне елементе таксономије. Допуните табелу новим примерима.

Знање	<ul style="list-style-type: none"> • Набројте све парне бројеве у првој десетици. • Наведите јавне установе које се налазе у општини. •
Разумевање	<ul style="list-style-type: none"> • Ако је А паран број, $A + 1$ је _____ • Опишите своје насеље. •
Примена	<ul style="list-style-type: none"> • Представите скуп од 2, 4, 6, 8 и 10 елемената. • Који је најкраћи пут од Ваше куће до школе? Направите мапу улица. •
Анализа	<ul style="list-style-type: none"> • Који од датих бројева припадају скупу природних бројева: 0, 1, 5, $\frac{4}{3}$, 0.5? • Направите попис улица у насељу. •
Синтеза	<ul style="list-style-type: none"> • Саставите задатак са једном непознатом, тако да она буде непаран број. • Напишите састав на тему Родни крај. •
Евалуација	<ul style="list-style-type: none"> • Направите попис јавних установа у Вашем месту, а затим додајте оне за које мислите да недостају. •

Кроз претходна вежбања упознали сте се са когнитивним подручјем Блумове таксономије циљева васпитно-образовног рада. Одговорите на питања, задатке који су у табели и саставите нове примере питања и задатака из области Блумове таксономије и одговорите на њих.

ЗНАЊЕ	Набројте подручја Блумове таксономије.
РАЗУМЕВАЊЕ	На који ниво знања се односи следећи задатак: Објасни различите приступе разраде циљева васпитно-образовног рада.
ПРИМЕНА	Наведите на који начин наставник може да користи Блумову таксономију.
АНАЛИЗА	Упоредите Блумову таксономију и разраду циљева у Плану и програму основног васпитања и образовања.
СИНТЕЗА	Саставите један пример задатка/питања за категорију СИНТЕЗА Блумове таксономије.
ЕВАЛУАЦИЈА	Спроведите истраживање у једној основној школи у циљу прикупљања података о томе колико наставници користе Блумову таксономију при изради циљева и задатака наставног рада.

АФЕКТИВНО ПОДРУЧЈЕ	
1.00. ПРИМАЊЕ	1.10. Осетљивост 1.20. Вољност примања 1.30. Контролисана или усмерена пажња
2.00. РЕАГОВАЊЕ	2.10. Пасивно реаговање 2.20. Вољно реаговање 2.30. Реаговање са задовољством
3.00. УСВАЈАЊЕ ВРЕДНОСТИ И СТАВОВА	3.10. Усвајање вредности 3.20. Преферисање вредности 3.30. Пристајање уз вредности и ставове
4.00. ОРГАНИЗАЦИЈА	4.10. Концептуализација вредности 4.20. Организација система вредности
5.00. ФОРМИРАЊЕ КАРАКТЕРА ПОМОЋУ ВРЕДНОСТИ И СИСТЕМА ВРЕДНОСТИ	5.10. Општа усмереност 5.20. Карактеризација

б) Појмови којима се постављају и вреднују таксономијски циљеви афективног подручја. Наведите појмове којима се постављају и вреднују циљеви афективног подручја.

Примање	Реаговање	Усвајање
• • • • •	• • • • •	• • • • •
Организација		Карактеризација личности
• • • •		• • • •

ПСИХОМОТОРНО ПОДРУЧЈЕ	
1.00. РЕФЛЕКСИВНИ ПОКРЕТИ	
2.00. ВИТАЛНИ (ЖИВОТНИ) ПОКРЕТИ	
3.00. ПЕРЦЕПТИВНЕ СПОСОБНОСТИ	3.10. Кинестетичке дискриминације 3.20. Визуелна дискриминација 3.30. Аудитивна дискриминација 3.40. Тактилна дискриминација 3.50. Координирајуће способности
4.00. ФИЗИЧКА СПРЕМНОСТ	
5.00. СПРЕТНОСТ	
6.00. НЕДИСКУРЗИВНА КОМУНИКАЦИЈА	

XIII	ИНТЕЛЕКТУАЛНО ВАСПИТАЊЕ
-------------	--------------------------------

74.	Човек је разумно биће. О људском разуму су многи размишљали на различите начине: Ево неких:
------------	--

- Оно што јесмо, производ смо властитог размишљања.
Буда
- Људи размишљају више због тога што су на то присиљени, него из чисте потребе.
Јозеф Чанек
- Медитирање треба да прати свако читање и учење. Под медитирањем треба схватити умовање или методично мишљење.
Кант
- Није довољно имати здрав разум: треба га знати и применити.
Декарт
- Паметном човеку се не догађају ситне глупости.
Гете
- Има људи чији разум светли и људи чији разум блиста. Први расветљују своју околину, други је замрачују.
Мари Ебнер-Ешенбах
- Заповестима разума треба се јаче покоравати него заповестима господара; јер ко не слуша свога господара, постаје несрећан, а ко не слуша свој разум постаје будала.
Паскал
- Трудио сам се усрдно да се људском деловању не смејем, да га не оплакујем и да га не презирем, него да га схватим.
Спиноза
- Ништа тако не умара као недуховита памет.
Тургењев
- Видим границе свога разума, али не видим границе људског разума.
Јан Евангелиста Пуркин

а) Која Вам се мисао највише допада и зашто:

б) Народ је изразио доста лепих мисли о људској памети, наведите неке од њих:

в) Листа народних изрека о људском уму Ваше студијске групе:

г) Зашто је интелектуално васпитање, по Вашем мишљењу, један од најважнијих задатака у формирању човека као људског бића:

75.	Битне компоненте интелектуалног васпитања су: знање, умења, навике, интелектуалне способности, култура интелектуалног рада, љубав према истини и деловање у складу са таквим доживљајем њене вредности:
-----	--

а) *Смисао* интелектуалног васпитања је:

- развијање људских интелектуалних потенцијала
- развој науке и технике
- упознавање законитости природних и друштвених кретања

б) *Циљ* интелектуалног васпитања је:

- истина

в) *Сврха* интелектуалног васпитања је:

- богаћење умних снага
- јачање интелектуалних капацитета
- развој човека као разуменог и племенитог бића.

г) Користећи уџбеник или *Педагошку енциклопедију* одговорите на питање: шта је интелектуално васпитање?

76.	<p>У задатке интелектуалног васпитања спадају: усвајање система знања, формирање умења и навика, развијање интелектуалних снага и способности, овладавање културом интелектуалног рада, обликовање позитивних особина личности.</p> <p>Укратко објасните:</p>
-----	---

а) Усвајање система знања:

б) Формирање умења и навика:

в) Развијање интелектуалних снага и способности:

г) Овладавање културом интелектуалног рада:

д) Обликовање позитивних особина личности:

XIV	МОРАЛНО ВАСПИТАЊЕ
------------	--------------------------

77.	Шта је морал:
------------	----------------------

- О моралу знам само толико да је морално оно после чега се добро осећате, а неморално оно после чега се лоше осећате.
Хемингвеј
  - Морал се спушта заједно са сунцем.
Ханс Каспер
  - Само потпуно часни људи могу бити срећни.
Франклин
  - Срце има своје разлоге које разум не схвата.
Паскал
  - Најјачи је онај човек који уме да влада својим страстима.
Сингер
  - Морални закон и сва правила своде се само на једно једино: *истину*.
Гете
  - Карактер неког човека упознаћеш тек када ти постане претпостављени.
Спиноза
  - Сви ласкавци живе о трошку онога који их слуша.
Лесинг
  - Ако мудрац не поучи будалу, настаје двострука штета: умањео је свој углед, а будалу охрабрио да и даље греши.
Спиноза
  - Ако наиђеш на човека с којим вреди разговарати и не разговараш, изгубио си човека. Кад наиђеш на човека с којим не вреди разговарати и разговараш, изгубио си речи. Мудар човек не губи ни човека ни речи.
Кунг Фу Це
  - Разум може да нам каже шта треба да избегавамо, али једино срце уме да нам каже шта треба да радимо.
Расел
  - Ко не цени себе, тај је несрећан, а ко се прецењује тај је глуп.
Мопасан
- а) Која је мисао најближа Вашим схватањима морала и зашто:

б) У народу влада мишљење да је морал скуп појмова о добру и злу. Наведите неколико народних умотоворина о моралу:

78.	Користећи уџбеник педагогије или <i>Педагошку енциклопедију</i> одговорите на питање: шта је морално васпитање?
-----	---

79.	Задаци моралног васпитања су: стицање знања о моралу; формирање моралних ставова и уверења; формирање моралног понашања и деловања; васпитање позитивних особина воље и карактера; неговање смисла за моралне вредности. У чему је суштина ових задатака:
-----	--

а) Стицање знања о моралу:

б) Формирање моралних ставова и уверења:

в) Формирање моралног понашања и деловања:

г) Васпитање позитивних особина воље и карактера:

д) Неговање смисла за моралне вредности:

80.	Методе и поступци моралног формирања су: уверавање, навикавање, подстицање и спречавање. Наведите примере из праксе за:
-----	--

а) Уверавање:

б) Навикавање:

в) Подстицање:

г) Спречавање:

81.

Човек је увек показивао интересовање за складно и лепо. Улепшавао је своја пребивалишта, оруђа, оружја и себе. Лепоту је тражио и проналазио у предметима, појавама, међуљудским односима, уметничким остварењима и свему што га окружује. Човек је увек размишљао о лепом. Ево неких мисли о томе:

- Лепота обуздава сваку срцу.

Гете

- Ја кажем: Лепо је симбол морално доброг.

Кант

- Највећа јасноћа била ми је увек највећа лепота.

Лесинг

- Лепота је као цвет који процвета и брзо увене.

Италијанска народна пословица

- Није лепо оно што је лепо, већ је лепо оно што нам се свиђа.

Италијанска народна пословица

- Лепота је нешто животињско ако није удружено с умом.

Демокрит

- Глупа лепота није лепота. Загледај се у тупу лепотицу, погледај дубоко сваку црту њезина лица, њезин смешак, поглед – њезина ће се лепота постепено претворити у поразну ругобу.

Гончаров

- Природна лепота је лепа ствар; уметничка лепота је лепа представа неке ствари.

Кант

- Човек није никад тако леп као кад моли за опроштење или кад сам опрашта.

Пол Жан

а) Која Вам се мисао највише допада и зашто:

б) Наведите неколико народних умотворина о лепоти:

в) Листа народних умотворина Ваше студијске групе о лепоти:

82.	Наведите по један пример лепоте у:
-----	------------------------------------

а) Природи:

б) Друштвеном животу:

в) Људском стваралаштву:

83.	Користећи уџбеник педагогије или <i>Педагошку енциклопедију</i> одговорите на питање: шта је естетско васпитање?
-----	--

84.	Задаци естетског васпитања су: развијање способности уочавања лепог; формирање способности естетског доживљавања; изграђивање стваралачких естетских способности; неговање способности естетског вредновања. Наведите по један пример у настави:
-----	--

а) Развијање способности уочавања лепог:

б) Формирање способности естетског доживљавања:

в) Изграђивање стваралачких естетских способности:

г) Неговање способности естетског вредновања:

XVI	ФИЗИЧКО ВАСПИТАЊЕ
------------	--------------------------

85.	Здрав, чврст и отпоран организам је основа и услов развоја човека зато је физичко васпитање једна од темељних вредности у његовом животу. Пажљиво прочитајте изреке о здрављу неких великих мислилаца.
------------	---

- Највећа је од свих лудости жртвовати своје здравље, ма шта то било: због стицања имовине, због напредовања у служби, због учености, због славе, а да о путеној сласти и краткотрајним задовољствима и не говоримо; шта више здрављу ваља све подредити.
Шопенхауер
- Здравље надмашује сва спољашња добра тако знатно да је здрав просјак заиста срећнији од болесног краља.
Шопенхауер
- Срећнији је најједноличнији дух у здравом телу од најмудријег болешљивца.
Џеферсон
- Ако су људи здрави, онда, о Фебе, заштитнице здравља, вештина твоја слабо пролази.
Овидије

а) Која Вам се мисао највише допада и зашто:

в) Како сте разумели мисао да је здрав, чврст и отпоран организам основа и услов развоја човека:

б) Наведите неколико народних изрека о здрављу:

86.	Задаци физичког васпитања:
------------	-----------------------------------

У задатке физичког васпитања спадају: здравствени задатак; образовни задатак; васпитни задатак и рекреативни задатак. Како сте их разумели:

а) Здравствени задатак:

б) Образовни задатак:

в) Васпитни задатак:

г) Рекреативни задатак:

XVII	РАДНО ВАСПИТАЊЕ
-------------	------------------------

87.	Како објашњавате чињеницу да је човек радно биће:
------------	--

88.	Мисли о раду и његовој улози у животу човека:
------------	--

- Природа није храм, већ радионица, а човек је у њој радник.
Тургењев
- Ослобађање самог себе од рада је злочин.
Толстој
- Рад нас ослобађа трију великих зала: досаде, порока и оскудице.
Волтер
- Дани рада! Једини дани у којима сам живео.
Алфред Д'Мисе
- Кад је рад обавезан, живот је ропство.
Горки
- Лењивци нису само они који не раде, већ и они који могу да раде боље.
Сократ
- Брбљивац је слаб радник.
Шекспир
- Ако нећеш да радиш онда мораш да се понижаваш или да чиниш насиље.
Толстој
- Не узнемиравај никад другог оним што можеш сам да урадиш.
Толстој
- Богат или сиромашан, моћан или слаб, сваки беспослен грађанин је лопов.
Русо
- Бити радник и мајстор, човек од посла! Ничег бољег ни поузданијег у овом животу у ком много добра нема, а поуздано није ништа.
И. Андрић
- Стварам, дакле постојим.
Ромен Ролан
- Одвише сам стар да нешто кудим, али увек доста млад да нешто урадим.
Гете
- Сунце, месец и звезде би већ давно нестали да су на дохват људској похлепи.
Елис

а) Прочитајте мисли о раду и напишите шта Вам се у њима највише допада:

б) Наведите неколико народних умотворина о раду:

в) Листа народних умотворина о раду коју је сачинила Ваша студијска група:

89.	Користећи уџбеник педагогије или Педагошку енциклопедију одговорите на питање: шта је радно васпитање:
-----	--

XVIII	ОСНОВИ МЕТОДИКЕ ВАСПИТАЊА И РАЗВОЈА ЛИЧНОСТИ
--------------	---

90.	Општа педагошка васпитна начела/принципи:
------------	--

а) Руски педагог К. Д. Ушински (1826–1870) у свом делу *Човек као предмет васпитања* (Сарајево, 1957) написао је: „Ако педагогија хоће да васпитава човека у сваком погледу, она мора, пре свега, да га познаје у сваком погледу“.

Ако се слажете са тим ставом наведите бар три разлога за своје опредељење:

1.

2.

3.

б) Праћење развоја ученика бележи се у ученички картон (назива се још: ученички лист, досије, кумулативни картон). Шта би, по Вашем мишљењу, требало обавезно да садржи такав „картон“? Наведите бар пет таквих елемената.

1.

2.

3.

4.

5.

в) Разговарајте са неколико наставника (интервјуишите их) и сазнајте да ли прате развој својих ученика. Ако то чине, утврдите како то чине, које податке и у којим временским периодима уносе у ученички картон. Напиштите своје запажање о томе шта сте сазнали.

г) На основу педагошких енциклопедија, лексикона, речника, уџбеничке и остале литературе одредите основно значење следећих појмова:

Методика је
Методика васпитања је
Методика наставног предмета је
Методички поступак је
Метода васпитања је
Средство васпитања је
Начело или принцип у педагогији је
Правило у педагогији је

д) У *Општој педагозији* (у редакцији Николе Поткоњака, Учитељски факултет, Београд, 1996) наведено је осам васпитних (или педагошких) принципа. Анализирајте те принципе по следећој шеми.

ПРИНЦИП		Који захтеви произлазе из тог принципа за практични рад наставника?	На којим научним и теоријским поставкама се заснива тај принцип и наведени захтеви?
1.	Уважавања личности васпитаника		
2.	Личног ангажовања васпитаника у процесу васпитања		
3.	Многостраности васпитног рада		
4.	Социјализације		
5.	Доследности		
6.	Целисходности, усмерености васпитања		

ПРИНЦИП		Који захтеви произлазе из тог принципа за практични рад наставника?	На којим научним и теоријским поставкама се заснива тај принцип и наведени захтеви?
7.	Организованости		
8.	Уважавања педагошких сазнања и опредељења		

ђ) Српски педагог *Воја Младеновић* (1884–1964) у свом делу *Опита педагогика* (Београд, 1936, стр. 146 и даље) наводи пет општих педагошких принципа. Немачки педагог *Г. Кершенштајнер* (1854–1932), на кога се ослања В. Младеновић, наводи седам општих педагошких принципа. У *Општој педагогији* (у редакцији Н. Поткоњака, Учитељски факултет, Београд, 1996) наведено је осам.

Повежите у табели која следи пуном линијом исте, а испрекиданом линијом сличне опште педагошке принципе:

ОПШТИ ПЕДАГОШКИ/ВАСПИТНИ ПРИНЦИПИ		
В. Младеновић	<i>Опита педагогија</i>	Г. Кершенштајнер
Активности помоћу сопственог доживљаја	Уважавање личности васпитаника	Тоталитета
Реалне одмерености	Личног ангажовања васпитаника у процесу васпитања	Актуалитета
Целине	Многостраности васпитног рада	Ауторитета
Слободног потчињавања заједници	Социјализације	Слободе
Педагошке љубави	Доследности	Активитета (саморадње)
	Целисходности, усмерености васпитања	Социјалитета
	Организованости	Индивидуалитета
	Уважавања педагошких сазнања и опредељења	

Ако сте исте и сличне принципе повезали линијама онда Вам у свакој листи (систему) принципа остаје неки принцип кога нема у друге две листе. Одговорите на питање: да ли су ти принципи већ садржани у осталим или би их требало посебно исказати у листи принципа у Вашем уџбенику? Образложите свој став.

е) Да ли су захтеви начела/принципа *Уважавања личности васпитаника* и начела *Социјализације* међусобно супротстављени? Наведите разлоге за свој став (најмање три).

ж) Начело *Личног ангажовања васпитаника у процесу васпитања* претпоставља *свесну активност* васпитаника. Шта значи синтагма „свесна активност“ (објасните посебно и термин „свесна“ и термин „активност“, као и целу синтагму).

з) Наведите бар пет разлога зашто се у васпитању треба руководити начелом *Многостраности васпитног рада*.

- 1.
- 2.
- 3.
- 4.
- 5.

и) Наведите бар три примера *доследности* наставника у васпитном раду.

1.

2.

3.

ј) Наведите бар три ситуације у којима се захтеви општег педагошког начела/принципа *Организованости* могу претворити у своју супротност и произвести *негативне* педагошке/васпитне ефекте.

1.

2.

3.

к) У оквиру општих педагошких/васпитних начела користи се више појмова и термина. Проверите да ли су Вам ти појмови јасни наводећи њихово основно значење.

Хуманизам:
Хуманост:
Хуман однос:
Демократичност:
Демократски однос:
Равноправност:
Једнакост:
Слобода:
Ауторитет:
Ауторитарност:
Добровољност:

л) Захтевајте од два ученика да на хартији напишу три личне особине које веома цене и три личне особине које уопште не цене код својих другова и другарица.

Средите одговоре које сте добили и сачините ранг листу за десет особина које се највише појављују у одговорима.

РАНГ ЛИСТА ОСОБИНА УЧЕНИКА		
Ранг	Које се највише цене (навести фреквенцију)	Које се уопште не цене (навести фреквенцију)
1.		
2.		
3.		
4.		
5.		
6.		
7.		
8.		
9.		
10.		

XIX**ПЕДАГОШКА ЛИТЕРАТУРА КОЈУ СТЕ
КОРИСТИЛИ У ОКВИРУ НАСТАВНОГ
ПРЕДМЕТА ПЕДАГОГИЈА**

Р.б.	Презиме и име аутора	Назив дела	Издавач и место	Година издања

**ВРЕДНОВАЊЕ И САМОВРЕДНОВАЊЕ
ПРЕДИСПИТНИХ ОБАВЕЗА СТУДЕНТА:**

Име и презиме: _____

Број индекса: _____ Група: _____

Врста предиспитне обавезе		Активност	Датум	Број поена
1.	ПРЕДАВАЊА			
2.	ВЕЖБЕ			

Врста предиспитне обавезе		Активност	Датум	Број поена
3.	СЕМИНАРСКИ РАД			
4.	КОЛОКВИЈУМИ			
5.	ПЕДАГОШКА ПРАКСА			
6.	ОСТАЛЕ АКТИВНОСТИ			

Укупно поена:	Оцена:	Датум:	Напомена:

ЛИТЕРАТУРА

1. Арежина, О. и Пешић, М. (1982). Стил васпитања од 0 до 3 године. *Зборник ИПИ*, Бр.15, 251-363.
2. Антонијевић, Р. (2013). *Општа педагогика*. Београд: Институт за педагогију и андрагогију Филозофског факултета Универзитета у Београду.
3. Arends, R. I. (1991). *Learning to teach*. McGraw-Hill: College of Education and University of Maryland.
4. Аријес, Ф. (1990). *Векови детињства*, Београд: ЗУНС.
5. Kenneth E. E. (1986). *Teaching students to think critically, a guide for faculty in all disciplines*. San-Francisco: Jossey-Bass.
6. Баковљев, М. (1998). *Основи педагогике*. Вршац: ВШВ.
7. Баковљев, М.. (2003). Прилог настојању да језик педагогије постане прецизнији. *Педагогика*, Бр. 3/4, 28-34.
8. Бенет, М., Мадиган, И. Мишкељин, Л. и Радуловић, Л. (2013). *Водич за самовредновање у предшколским установама*. Београд: Министарство просвете, науке и технолошког развоја.
9. Банђур, В. (1985). *Ученик у наставном процесу*. Сарајево: Веселин Маслеша.
10. Банђур, В. (2000). *Педагошко-методолошко утемељење методике разредне наставе*. Београд: Учитељски факултет.
11. Банђур, В. и Поткоњак, Н. (1996). *Педагошка истраживања у школи*. Београд : Учитељски факултет, ЦУРО.
12. Банђур, В. и Поткоњак, Н. (1999). *Методологија педагогије*. Београд: Савез педагошких друштава Југославије.
13. Beattie, M. (1995). *Constructing professional knowledge in teaching – a narrative of change and development*. New York: Teachers College Press.
14. Блум, Б. С. (1979). *Таксономија или класификација образовних и васпитних циљева*, књига I. Београд: Републички завод за унапређивање васпитања и образовања.
15. Бојанин, С. (1990). *Школа као болест*. Београд: БИГЗ.
16. Братанић, М. (1990). *Микропедагогика, интеракцијско-комуникацијски аспект*. Загреб: Школска књига.
17. Брунер, Џ. (1988). Процес образовања. *Зборник СДП СР Србије*, Бр. 4, 33-81.
18. Брунер, Џ. (2000). *Култура образовања*. Загреб: ЕДУКА
19. Вилотијевић, М. (1992). *Вредновање педагошког рада школе*. Београд: Научна књига.
20. Вилотијевић, М. и др. (2001). *Експерименталне (огледне) школе*. Београд. Учитељски факултет.
21. Влаховић, Б. и др. (1996). *Општа педагогика*. Београд: Учитељски факултет.
22. Влаховић, Б. и Франковић, Д. (1996). *Педагошка хрестоматија*. Београд: Научна књига.
23. Buchberger, F., Campos, D. K. & Stephenson, J. (2000). *Green paper on teacher education in Europe: high quality teacher education for high quality education and training*. Umea: TNTEE.
24. Гашић-Павишић, С. (2005). *Модел разредне дисциплине*. Београд: ИПИ.
25. Гордон, Т. (1998). *Како постати успешан наставник*. Београд: Креативни центар.
26. Goodson, I. F. (2001). Sponsoring the teachers' voice: teachers' lives and teachers development. *Cambridge Journal of Education*, Vol. 21 Issue 1, p 35, 11 p.
27. Дибе, Ф. (2002). *Средњошколци*. Београд: ЗУНС.
28. Диркем, Е. (1981). *Васпитање и социологија*. Београд: ЗУНС.
29. Дјуи, Џ. (1970). *Васпитање и демократија*. Цетиње: Обод.
30. Ђорђевић, Б. и Ђорђевић, Ј. (1988). *Ученици о својствима наставника*. Београд: Просвета.
31. Ђорђевић, Ј. (1990). *Интелектуално васпитање и савремена школа*. Београд: Завод за уџбенике и наставна средства – Сарајево: Свјетлост.
32. Ђорђевић, Ј. (2000). *Реформски педагошки покрети у XX веку*. Београд: Учитељски факултет.
33. Ђорђевић, М. и Ничковић, Р. (1990). *Педагогика*. Ниш: Градина.
34. Ђурић, М. (1987). *Историја хеленске етике*. Београд: Завод за уџбенике и наставна средства.
35. *Енциклопедијски рјечник педагогије* (1963). Загреб: Матица хрватска.
36. *The structure of the European education systems 2016/17: schematic diagrams* (2016). Brussels: Eurydice. Retrived October 28, 2017 from World Wide Web https://webgate.ec.europa.eu/fpfis/mwikis/eurydice/images/9/9d/Structure_of_education_systems_2016_17.pdf.
37. Zeichner, K. (1993). Connecting genuine teacher development to the struggle for social justice, *Journal of Education for Teaching*, Vol. 19 Issue 1, p 5, 35 p.

38. Жлебник, Л. (1983). *Општа историја школства и педагошких идеја*. Београд: Просветни преглед – Горњи Милановац: Дечје новине.
39. *Закон о основама система образовања и васпитања* (2009). Службени гласник Републике Србије, бр. 72/2009.
40. *Збирка текстова педагошких класика* (1960). Београд: Педагошко друштво Србије.
41. Ивановић, С. (2002). *Образовање сутрашњице*. Београд: Министарство просвете и спорта Републике Србије.
42. Игњић, С. (2001). *130 година образовања учитеља у Србији*. Београд: Учитељски факултет.
43. Илич, И. (1980). *Доле школе*. Београд: БИГЗ.
44. Ками, К. (1971). Педагошке импликације Пијажеове теорије. *Предшколско дете*, Бр. 4, 406-415.
45. Ками, К. (1983). Аутономија: циљ васпитања према Пијажеу. *Предшколско дете*, Бр. 1-2, 1-12.
46. Качавенда-Радић, Н. (1989). *Слободно време и образовање*. Београд: Завод за уџбенике и наставна средства.
47. Кеј, Е. (1918). *О васпитању детета у школи*. И. Ђ. Ђурђевић: Београд-Сарајево.
48. Кершенштајнер, Г. (1939). *Теорија образовања*. Београд: Геца Кон.
49. Кодеља, З. (2002). *Лаичка школа - pro et contra*. Београд: XX век.
50. Коменски, Ј. А. (1997). *Велика дидактика*. Београд: ЗУНС.
51. Кон, И. С. (1991). *Дете и култура*. Београд: ЗУНС.
52. Кониг, Е. и Зедлер, П. (1991). *Теорије знаности о одгоју - Увод у основе, методе и практичну примјену*. Загреб: ЕДУКА.
53. Коцић, Љ. (1981). *Педагошки експеримент - карактеристике и могућности*. Београд: Просвета.
54. Коцић, Љ. (1983). *Експериментална педагогија*. Београд: Просвета.
55. Коцић, Љ. (1998). Могућност примене диференцираних наставних програма у основној школи", у зборнику *Наша основна школа будућности* (стр. 69-99), Београд: Заједница учитељских факултета Србије.
56. Крњајић, С. (1981). *Социометријски статус ученика*. Београд: Просвета.
57. Leipzig, J., Lesch, J. (2011). *Праћење и посматрање деце у процесу подучавања*. Београд: Центар за интерактивну педагогију.
58. Лок, Џ. (1950). *Мисли о васпитању*, Београд: Знање.
59. Leirman, W. (1994). *Four cultures of education*, Frankfurt: Peter Lang.
60. Liston, D. P. & Zeichner, K. M. (1991). *Teacher education and social conditions of schooling*. London: Routledge and Kagan Paul.
61. Мандић, П., Радовановић, И. и Мандић, Д. (1998). *Увод у општу и информатичку педагогију*, Београд: Учитељски факултет.
62. Мандић, П. и Херрера, А. (1989). *Образовање за 21. стољеће*. Сарајево: Свјетлост.
63. П. Мандић и Гајановић, Н. (1991). *Психологија у служби учења и наставе*. Лукавац: Графокомерц Туњић.
64. Маринковић, К. (1981). *Утемељеност одгоја у филозофији*. Загреб: Школска књига.
65. Матовић, Н. (1994). *Сарадња школе и породице*. Београд: Институт за педагогију и андрагогију Филозофског факултета Универзитета у Београду.
66. Миочиновић, Љ. (1988). *Когнитивни и афективни чиниоци моралности*. Београд: ИПИ.
67. Мирков, С. (1999). *Учење учења*. Београд: Задужбина Андрејевић.
68. Митровић, Д. (1969). *Савремени проблеми естетског васпитања*, 2. изд. Београд: Завод за уџбенике и наставна средства.
69. Мужих, В. (1968). *Методологија педагошког истраживања*. Сарајево: Завод за уџбенике.
70. Наторп, П. (1922). *Општа педагогика*. Београд: Рајковић и Ђуковић.
71. Николић, Р. (1998). *Континуитет успеха ученика основне школе*. Београд: Институт за педагогију и андрагогију Филозофског факултета Универзитета у Београду.
72. Нил, А. С. (1992). *Нови Самархил*. Сремски Карловци: Каирос.
73. Огбу, Ј. Г. (1989). *Педагошка антропологија*. Загреб: Школске новине.
74. Ољача, М. (1992). *Самообразовање и саморазвој*. Нови Сад: Филозофски факултет.
75. Павловић-Бренеселовић, Д. (1993). *Положај детета у деџем вртићу и првом разреду основне школе*, Београд: Институт за педагогију и андрагогију Филозофског факултета Универзитета у Београду.
76. *Педагошка енциклопедија*, књ. 1. и 2 (1989). Београд: Завод за уџбенике и наставна средства.
77. Пејатовић, А. (1997). Методолошке претпоставке проучавања квалитета образовања, у зборнику *Истраживања у педагогији и андрагогији* (стр. 217-223). Београд: Институт за педагогију и андрагогију Филозофског факултета Универзитета у Београду.
78. Пелагић, В. (1953). *Изабрани списи*. Сарајево: Свјетлост.
79. Пелагић, В. (1971). *Изабрана дела*. Сарајево: Веселин Маслеша.
80. Песталоци, Х. (1946). *Како Гертруда учи своју децу*. Београд: Просвета.

81. Пешић, М. (1987). *Вредновање предшколских васпитних програма*. Београд: ЗУНС.
82. Пешић, М. (1998). *Педагогија у акцији*. Београд: Институт за педагогију и андрагогију Филозофског факултета Универзитета у Београду.
83. Поповић, Б. (1978). *Морални развој и морално васпитање*. Београд: Просвета.
84. Поткоњак, Н. (1977). *Теоријско-методолошки проблеми педагогије*. Београд: Просвета.
85. Поткоњак, Н. (1999). *Васпитање-школа-педагогија*. Ужице: Учитељски факултет.
86. Поткоњак, Н. (1999). *Образовање учитеља у Срба*. Ужице: Учитељски факултет.
87. Поткоњак, Н. (2003). *XX век: ни „век детета“ ни век педагогије, Има наде... XXI век*. Нови Сад: Савез педагошких друштава Војводине – Бања Лука: Педагошко друштво Републике Српске.
88. Поткоњак, Н. (2003). Како до ефикаснијег и квалитетнијег студирања, у зборнику *Образовање и усавршавање учитеља* (стр. 17-28), Ужице: Учитељски факултет.
89. Поткоњак, Н. и Трнавац, Н. (1998). *Инструменти за рад школског педагога*. Београд: Педагошко друштво Србије.
90. Поткоњак, Н. и др. (2008). *Инструменти за рад школског педагога*. Београд: Педагошко друштво Србије.
91. Радовановић, В. (1991). Емпатија као вештина и подстицајни чинилац професија које пружају помоћ, у зборнику *Правци развоја теорије и праксе образовања одраслих* (стр. 159-171), Београд: ИПИ.
92. Радовановић, В. (1993). Емпатичност средњошколских наставника, *Психологија*, Бр.1/2, 11-50.
93. Радовановић, И. (1997). *Стил понашања наставника физичког васпитања*. Београд: Учитељски факултет.
94. Радовановић, И. и Ђорђевић, Б. (2001). *Родитељи, наставници и ученици у садашњој основној школи и школи будућности*. Београд: Учитељски факултет.
95. Радовановић, И. и Вујисић-Живковић, Н. (2002): Концепцијско питање професионалног образовања учитеља, *Зборник радова*, бр. 3, Ужице: Учитељски факултет.
96. Радовановић, И. и Бачанац, Ј. (2005). *Васпитање кроз спорт*. Београд: Учитељски факултет.
97. Радоњић, С. (1985). *Психологија учења*. Београд: Завод за уџбенике и наставна средства.
98. Радуловић, Л. (1995). *Сеоска школа као посредник културе*. Београд: Институт за педагогију и андрагогију Филозофског факултета Универзитета у Београду.
99. Rathes, J. (2000). Teachers' beliefs and teaching. *Early Child Research and Practice*, 2000, Vol.3 Issue 1.
100. Русо, Ж.Ж. (1989). *Емил или о васпитању*. Ваљево-Београд: Естетика.
101. Rathes-McAninch, A. (1993). *Teacher thinking and the case method*. New York: Teachers College Press.
102. Schoon, D. (1987). *Educating reflective practitioner*. San Francisco: Jossey-Bass.
103. Schunk, D. H. (2000). *Learning theories – an educational perspective*. New Jersey: MERRILL.
104. Stringer, E. T. (1996). *Action research*. London: Sage.
105. Сатон-Смит, Б. (1989). *Играчке и култура*. Београд: ЗУНС.
106. Спасеновић, В. (2013). *Школски систем из компаративне перспективе*. Београд: Институт за педагогију и андрагогију.
107. Сподек, Б. (1989). Модели програма. *Предшколско дете*, Бр. 2, 55-59.
108. Суходолски, Б. (1974). *Три педагогије*. Београд: НИП Дуга.
109. Тешић, В. (1996). *Почеци научне педагогије код Срба*. Београд: Педагошки музеј.
110. Трнавац, Н. (1992). *Школа под лупом - школа као предмет критике*. Београд: Институт за педагогију и андрагогију Филозофског факултета Универзитета у Београду-Педагошка академија за образовање учитеља.
111. Трнавац, Н. (1995). *Од педагошког одељења до учитељског факултета*. Ужице: Учитељски факултет у Ужицу.
112. Трнавац, Н. (1996). *Педагог у школи*. Београд: Учитељски факултет.
113. Трнавац, Н. (1996). *Фрагменти о дисциплини ученика*. Београд: Институт за педагогију и андрагогију Филозофског факултета Универзитета у Београду.
114. Трнавац, Н. (1998). Општи поглед на развој школских програма. *Иновације у настави*, Бр. 4, 301-312.
115. Трнавац, Н. (2005). Различити покушаји класификовања савремених концепција васпитања. *Педагошка стварност*, Бр. 1-2, 20-32.
116. Трнавац, Н. (2006). Дисциплинска лествица“ као индикатор нивоа и квалитета васпитног деловања наставника, у *Социјални односи у школи и проблеми у понашању ученика*. Београд: Учитељски факултет.
117. Трнавац, Н. и Ђорђевић, Ј. (2007). *Педагогија*. Београд: Научна Књига Комерц.
118. Fenstermacher, G. D. (2000). The knower and the known: the nature of knowledge in research on teaching", in Hammond, L. (ed.), *Review of Research in England*, Washington: AREA, p 3, 55 p.
119. Финк, Д. и Стол, Л. (1996). *Мијењајмо наше школе - како унапредити дјелотворност и квалитету школа*. Загреб: ЕДУКА.

120. Хавелка, Н. (1996). *Психологија међуљудских односа у образовању*. Београд: ЦУРО.
121. Хебиб, Е. (1995). *Улога педагога у вредновању рада школе*. Београд: Институт за педагогију и андрагогију Филозофског факултета Универзитета у Београду.
122. Хебиб, Е. (2009). *Школа као систем*. Београд: Институт за педагогију и андрагогију.
123. Хебиб, Е. (2013). *Како развијати школу: развојни и реформски процеси у области школског образовања*. Београд: Институт за педагогију и андрагогију.
124. Холт, Џ. (1979). *Како дјеца доживљавају неуспјех*. Сарајево: Свјетлост.
125. Хуфнагел, Е. (2002). *Филозофија педагогике*. Загреб: Деметра.
126. Цветковић, Ж. (1982). *Усвајање појмова у настави*. Београд: ЗУНС.
127. Carr, W. & Kemmis, S. (2000). *Becoming critical*. London: The Falmer Press.
128. Clark, A. & Moss, P. (2001). *Listening to Young Children. The Mosaic Approach*. London: National Children's Bureau.
129. Clark, A., McQuail, S. & Moss, P. (2003). *Exploring the Field of Listening to and Consulting with Young Children*. London: DfES Publications.
130. Clark, S. M. (1995). *Thoughtful teaching*. New York: Teacher College Press.
131. Шапић, М. (1972). *Како настаје научно дјело*. Сарајево: Завод за издавање уџбеника.
132. Шарановић-Божановић, Н. (1989). *Теоријске основе сазнавања у настави*. Београд: Просвета.
133. Шмит, В.Х.О. (1999). *Развој детета: биолошки, културолошки и васпитни оквир проучавања*. Београд: Завод за уџбенике и наставна средства.